ژبپوهنه

دويم ځل د څه نوو

ميندنو سره

بنسټيزه، معيارې

Ketabton.com

ليكونكى: ډاكټر ماخان ميرزى شينوارى
ځوروونكى: انجنير زهير

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي څښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

سرليکونه:

د سريزې پر ځای باندې

کړنوييونه ١

– Nameنوم ٥

نر- ښځېوال نومونه ٥ Genus

ځانيز نومځاينيوي: ٧

د نومځاينيوو ډولونه: ٨

ادجکتيو يا خوي وی ٩

د خوييوونو جګېدنه ١۴

د ژبنيزوتوکو پېژند: ١۵

غونډالجوړېنت ښونه ٢٢

ترنوييونه ٢٣

بنسټغونډال – او خنګيز غونډالترنه

فونيم څه شی دی؟٢٧ phonem

Allophoneديوه غربلډولوالی ٢٨

ديستينګېم: Distingemګرافېم Graphem

مورفېم ٣٣ Morphem

فونيمبدلېدنه په منځغږ کې ٣٠

Phonetikفونېتيک ٢١

فونولوژي٣١ Die Phonologie

مورفيم څه شی دی ٣٣

نيونه، ښوونه، غوښتنه ٣۵

۴ – قضيه يا تيورېم ٣۵ Theorem

ويناډولونه يا وينابنې: ۴١

ادورب يا قيد او ډولونه يې: ۴٢

د وييونو ترنې: ۴۵

سرغونډالې يا بنسټغونډالې ۴٧

غونډالجوړونه ۵۴

اتريبوت- ورزياتونه

Partizip پارتيځيپ:

کړونی او پرې – يا نه کړونی ۶١

ترنويې يا – لغات ۶۴

سيده– و ناسيده ويناوې ۶٧

انتروګاتيو غونډالې

خوزندtransformiéren/

پيداښت

غونډالغړې ٧٠

انترجکشنونه(ويين ويونه يا دويلو ويونه)،

ترانزيتيواو اينترانزيتيو ٧۴

سيمانتيک ٧۶

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-ویيېنډوله فونيتيک ۳۲	پرېديکات يا غونډالويېنه ۱۱۴
دويمه برخه ۸۱	خاوندوالي- ، داتيو شی ۱۱۷
پسې تړلي ۸۱	اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېر ۱۱۹
د پسېتړي لو ډولونه ۸۶	ولاړ او پراته حالتونه. ۱۲۰
پسېځاينيوي يا اړيکوييونه ۸۷	د نورو حالتونو سره و مخ ته ځو ۱۲۱
څنګه والي يا حالتونو ته څه اړتيا ۹۰	ابلاتيو يا بېلېدنه ۱۲۳
د دې ليکنې په ليکنو کښې څه ......؟۹۰	پوښتننومخځاينيوي: ۱۲۷
په پښتو کښې حالتونه ۹۱	
حالت څه شی دی؟ ۹۲	د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ليکنې او
پښتو ژبه دوه حالتونه لري ۹۲	ژباړې ۱۲۹
حالتونه د تکيه اړنومځاينيو سره:۹۴	د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ژوند
حالتونه د پوښتنو په بنسټ ۹۶	ته يوه لنډه کتنه ۱۳۵
د حالتونه نوې څېړنپوهنه ۹۹	ډاکتر شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه: ۱۳۶
څنګه کړی شو دا روښانه کړو؟ ۱۰۲	
د پښتو حالتونو د ستونځوبيو بريا ۱۰۲	
پرتله کونه ۱۰۴	
خويوييونه د پسېځاينيوو سره ۱۰۷	
د حالتونو و روښانونو ته د مخه ۱۰۹	
پسېځاينيوي ۱۰۷	
پسېځاينيوي ۱۱۲	

:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.... الف ....

د پیل خبرو پر ځای باندې.

پښتو ژبه ډېره هکپکګونکې ده

د دې لپاره چې دا راته جوته شي، دا څو خبرې.

- ما نن د ۲۰۲۴-م ز ک د ماې پر ۲۹-مه باندې وغوښتل (ستړی یم)، چې د پښتو لیکنو او سوچبوچ لیکنو څخه لاس واخلم، خو ګورم، چې نوي څه تل کېدی شي او له دې امله یې د ما اند بدل کړ.

چې غوټې پسې وهې په لاس به درشي.

د نن د ورځې د فکر او څېړنو او لیکنو سره د ما تازه میندنه:

الف - نوموییونه، کړنوییونه او خویوییونه، چې درېواړه هره یوه یې بېلې ځانګړنې لري: په نورو ژبو کښې دا درېواړه بنه بدلیږي یا ګردانیږي، خو په پښتو کښې دا سوچبوچ په بل ډول دي.

په پښتو کښې دا اړونده دندې د ګردان له مخې وسرته نه رسېږي او هر یو وییډله یې اندول بل ډول و سرته رسوی.

- په حالتونو یا اړیکنیوونو کښې د نوموییونو پوهېدنوړنه د مورفېمونو ،، د، له، په، پر، تر، و،، د نوموییونه و مخ ته د وریانوونو له لارې څخه کیږي.

- د خویوییونو جګېدنه هم د ،، ډېر، خوراډېر او زښتډېر،، له لار څخه و سرته رسیږي، چې دا یې ګردان نه، خو هغه په بل ډول د خویوییونو جګېدنې دنده پوره کوي.

- ما د مخه لیکلې وو، یا په دې اند وم، چې ګوندې کړنوییونه یا مهالوییونه ګردانیږي، خو داسې نه ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوییونه یا مهالوییونه نه ګردانیږي، خو د پسېتړلو په مرسته یې پوهېدنه غزیږي.

لکه: خورم، خورې، خوري، و خوره، ځم او نور.. دلته ګوره وخت اړونده بڼه-بدلېدنه نه شته، خو پوهېدنغزونه یې جوتیږي.

په بورته کښې –م(دا ګوره ام نه دی او ام ناسم دی)،-ې،-ي پسېتړلي دي، چې د بنسټوویونوپوهېدنه غزوي.

– پښتو یوه ایرګاتیو ژبه ده: دا په دې پوهېدنه، چې پښتو نومینایو اواکوزاتیو ژبه نه ده.

پ – پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلېکوس یا پروته او ولاړ او ښه یې کړونې او نه-کړونې حالتونه یا اړیکنیوونې لري.

ت - پښتو دوه ډوله نومځاینیوې لري:

ت ۱ – ځانیز.

ت ۲ – کلېتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي.

و ت۱ ته ـ دا هم د یوګڼ اوس مهال کړنې لپاره دوه دي: زه،ما،ته،تا،هغه، هغهء(هغې).

و ت ۲ – دا هم دوه دي:

ت ۲ ۱ ـ پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، دي، یې، مو او

ت ۲ ۲ – مختکیه اړ نومځاینیوي: را، در ، ور.

ټ - پسېتړلي شته، خو مختړلي نه شته.

ث – په پښتو کښې پسېځاینیوي شته، خومخځاینیوي نه شته.

ج – پسېتړلي: د مورفېمونو هغه ډله، چې د ویوونو غزېدنه زیاتوي، سافېکسونه یا پسې تړلي دي. او

چ - هغه مورفېمونه چې پوهېدنوړونکي، په ځانګړې توګه په اړیکنیوونو کښې د نوموییونو سره، د،له،په، پر، تر، و دي. دا پوره د پام وړ دي او د موږ ډېرې سونځې همدلته دی، ځکه چې هر یو له دې مورفېمونو و نوموییونو ته د پوهېدنوړنې وروسته د ځانګړو او له همدو سره اړونده پسېځاینیوو یا اړیکوییونو پسې راځي. پر هغه باندې.

دلته ې ،، پر،، ، پوهنوړونکی مورفېم و ،، هغه،، ته او پسې بیا اړیکوییی ،، باندې،، راځي او همداسې ،، پورې،، هم، لکه: پر هغه پورې ختې پورې شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په پښتو ژبه کښې د کړنوییونو یا وخت وییونو ګردان نه شته(که غوارۍ فعلونو). په پښتو کښې د کړنوییونو بنسټ د وخت او کس سره سم د پسي تړلو په مرسته غزیږي. لکه خورم، خورې، خوري......ګورو، چې دلته د ،،خور، سره سفېکسونه یا پسي تړلي -م،-ې، -ي، -و ور زیاتیږي، چې دا د نورو ژبو د ګردان بدیل دی. ځنې ستونځو ته به پام وکړو، لکه په ،،وهل،، کښې، چې په روان مهال کښې ،،واهه،، دی او په تېر مهال کښې ،، و واهه،،. دا داسي بربښي، چې دلته دا لومړی ،، و،،د هغه تېر مهال لپاره راځي، همداسي په ،،و وهه،، کښې د امر لپاره راځي.

ژبیو هنه ۱ ۱ .

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې یم
خدایزده چې څه ومه اوس څه یم بیا به څه پاتې یم
تاب د سخن مي پاتې نه دی نور لیکلی نه شم
د یو ناتوانه اسویلي غوندې په خوله پاتې یم،،
حمزه بابا

د لوي ښنتن په سپېڅلي نامه

Verbکړنوی (لاتین verbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د یوه ویډول له پاره د ورځني (traditionellen) ګرامر یا ژبلار مسلکي وپینه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پیښنه یا یو حالتوی په ګوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور.یا دا

پیژند:

کړنویونه په خپله دنده کې د یوې غونډالي یو منځنی پربدیکات جوړوي، چې په خپل ګردچاپیر یا چاپېریال کښې نور تول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول یا دندي جوړونه تاکي او هغوي د مهال، مودال (د کړني د حالتونوسره سراوکار لري. د ما په لیکنوکي ګوته ورته نیولشوې) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چې د یوه حالت وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... تاکونکي دي.

یا هغو ویی ته یو کړنوی وایي، چې څه کړل کیږي یا پېښیږي یا څه شی کیږي.
-- کړنوی په ځانیزه بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوګن یا ځانله: ۱ . کس: زه ځم. ۲ . کس: ته ځې. ۳ . کس: هغه ځې.
Plural (Mehrzahl) ډېرګڼ یا ډېر:

۱-م کسان. موږ ځو. ۲- م کسان: تاسو ځئ. ۳-م کسان: هغوي ځي
یادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دويم په ځای لیکل کیږي. زيات وخت – لکه د مخه مې چې ګوته ورته ونيوله: ۱ –م، ۲-م لیکل کیږي.   .... ..
ډېره اړيينه يادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل غزونه ده او نه بنه بدلون یا ګردان، چې –م، -ې ... او نور يې پسې تړلي یا سافېکسونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د مخه ورسره تړلو ويونو پوهېدنه غزوي (روسته راځي).

ژبپوهنه ۱   ۲   .

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه:

يېدل يا يل، چې ماته سم برېښي، لرل، کېدل.

د مرستندوې کړنويونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړيږي،

د بېلګې په توګه: موږ تللي يو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم یا خويوی سره ځانله یا يواځې وي.

د بېلګې په توګه: هغه ولاړ دی. زه وږی يم یا لوږه لرم(؟). زه نېکمرغه يم.
مودالکړنويونه: باید، غوښتل، اجازه لرل یا – ورکول...

هغه یا که غواړئ دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټبنه) سره په تړاو کې دي او د هغه سرچينييزه ويناوې بدلوي.
هغه کړی شي د بېلګې په توګه رابند کړي، يو څه هرومرو (مجبوريت) شي، يوه هيله يا غوښتنه(؟) ووايي(افاده کړي)، يو څه بېبنديزه يا خپلواک کړي.
بېلګه: هغه باید راشي، هغه دې بیده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه۳ - ناتوانه کړنويونه:

دا هغه کړنويونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټبنه .... ۱. بنسټ بنه .... ۲ . بنسټبنه.......۳ . بنسټبنه (۱)

انځورول ....   زه انځوروم ...... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل .... زه وايم.... ما وويل............. ما ويلي وو

توانمند يا غښتلي کړنويونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټبنه............. ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه...... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل............زه ځغلم........ زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل .... زه لامبم........ ما ولمبل....... ما لمبلې

ژبپوهنه ۱ ۳ .

دايوه بنسټ بنه د بنسټ کړنويي له امله ده او دا پسې بله ترې منځ ته راغلې يا ور څخه راپاتې بنسټبنه يا ميراث دی. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

نالاريز (نا منظم يا بې قاعدې يا بې‌لاريز) کړنويونه

بنسټبنه ....۱ . بنسټبنه..... ۲ . بنسټبنه..... ۳ . بنسټبنه

تلل .... زه ځم، .... زه لاړم...... زه تللی وم

اړينه يادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنويونو پوهېدنه غزيږي. او پرته له دې، ځانګړو ويونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نيوي هم خپله بنه نه بدلوي، دوه نومځاينيوي لرو، چې په ډېرګڼ اړيکنيونويا حالتونو کښې يو پاتې کيږي:

لومړی: هغه کړنويونه، چې کېدل کيږي او بل يا پرې کړوني ته اړ نه دي، په هغوي کې يو نومځای نيوي پاتې کيږي، چې دا بنه بدلون نه دي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

دويم. هغه کړنويونه چې پرېکړونی لري.
بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. ما خوړلې وه يا خوړلی وو.

په پښتو ژبلارکې کړنوييونه بنه بدليدنوړ يا ګردانېدونکي وييونه نه دي او د پسې تړلو په مرسته يې اړونده پوهېدنه غزيږي لکه: ځم،ځو، .. خورم، خورم او ما وخوړه... او يوه کيدنه يا يو حالت په نخښنه کوي يا ښايي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې امله بوختواليويي، مهالويي، يا کړنوی هم بلل کيږي او په لاندې برخو وېشل کيږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنيول،ورکول).
- کيدنويونه (لوييدل، زورېدل) دا داسې ويونه دي، چې کړوني ته اړتيا نه شته دا کړل کيږي نه، دا کيږي يا کيدل کيږي.

يادونه: کړنه او کيدنه: کړنه يو کړونی لري يعنې يوڅوک څه کوي اوکيدنه کړونی نه لري،هغه کيږي.دې ټول ته بايد پام وشي او ښه شي.

بيا لنډ: په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوييونه نه ګردانيږي، خو پوهنه يې د پسېځاينيوو په مرسته غزيږي. خوړل، خوري، خورم. خورو، چې بنسټ وی همهغه او د بسېځاينيو په مرسته و غزېده.

- حالتويونه: حالت يا څنګه والی يا ښه يې اړيکنيونی (دا هغه ژبلاريز يا ګرامري کازوس، حالت يا پېړ نه دی) (درېدل، ژوندکول، پاتې کيدل يا پاتيدل). دا و منځپانګې ټاکنې ته ګوتنيونه هم کيدی شي، داسې چې: شييبزې بوختياوې، کيدنې اوحالتونه په نخښنه کولی شي(بيلګې: چمتووالی، پيښه، راتلنه). هغه ګرامري حالت يا اړيکنيوونکی وروسته څېړلکيږي

- د کړنوييونو توپير له نورو ويونو سره دی، چې دا په پښتو کښې يواځې يا هم ښه-بدليدونکی وييونه دي ياکه غواړی، ګردانيږي. اوس پوه شوم، چې کړنوييونه نه ګردانيږي

۱ – سپين ځي = تلل (سپين)= ت (س)

۲ – پيشو موږک ونيوه = نيول (پيشو، موږک)= ن (پ،م)

دا سم انديز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځيد:

- کړنوی: تلل: لاړم يا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی يم، تللی وم

- بوختواليوی: بوختتيا وې: لوستل.

منډې وهل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سپورت کول.

ځوبیلګې: تلل

موږ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځئ.

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: ځو،ځئ،ځي، ځې،ځم.

ژبپوهنه ۱ ۵ .

اړیېنه یادونه: د موږ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا –م،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده غزېدنه ده او دا -م، -ئ او -و پسېترلي دي (پسې تړلي دې وکتل شي).

یادونه: د سفېکس یا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بیلګي که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

موږ په پښتوکتابونو کښې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: موږ د فعل د پښتو له انډول سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

که ربښتیا ووایم په کړنه پوهیږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی نوم دی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړیږي اونه په کړ

۲- پوښتنه داده، چې ایا کړنویی په کوم پای توري یا په روښانه توګه یې که وواییه کومې ،، یې،، سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

۳ – Nameنوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم: د یوه نوي پوهنيز پېژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا څه د معلومات – یا پوهېدنډېری یا – ستې یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي، معلوماتومعلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړکې دي. یا

پېژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو وییو څخه جوړه نخښه ونه یا په نخښه کونه، چې یو څوک د یوځلوالي په څېر راوباسي. ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنۍ نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالی،غونډوسکه او نور.

دنوم او نومن د توپیر لپاره یې پېژندونه سره پرتله کړی

ژبپوهنه ۱ ۶ .

دوه نور ژبنيز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یادونه: که دا سوبستانتیو او نومونو ته نومویونه ووایو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (ـورانديزونه):

نومونه/ سوبستانتیو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتیو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس کوي یې او حس کوي یې. له دې امله ،،نومویيونه،،.

د بېلګې په توګه:مېز، پانه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې فکر پرې- یا ورباندې کیږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم‌ونه/سوبستانتیو ګڼونبڼې(تعداد بڼې) لري:

یواځی یا یوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، بڼستن.

ډېر یا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، بڼستنې

یادونه: د موږ ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وایي او له وګړي څخه يې رانیولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

یو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ يې یا په ګڼ یو دی یا یواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ يې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

بیا: منه، منې. منه باید یوه وي، له دې داسې پوهېږو، چې ګڼ يې یو دی. منې، دلته باید دوه .... پنځه... منې وي، چې ګڼ يې له یوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرګڼ وایو، نو لنډ یوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر یا ډېرې). دلته که یو ګڼ وي، یا ډېر ګڼ، نو د ګڼ بڼه نه بدلیږي.

نوم/ شینوم یا نومویونه په پښتو کې دوه نربښځیوالي یا نربښځیتوب دي، چې د پیداښت الې له لارې سره توپیریږي، داپه دې پوهېدنه چې دا نوم‌ونه نارینه او ښځینه دي.

نر- ښځیوال یا نربښځېتوب د نارینه او ښځینه لپاره د ناټاکلو پېژند نځښو له لارې: یو، یوه، له یوه، له یوې، او .... دا په هغه خپله موخه یا پوهېدنه وروسته راځي.

نربښځیتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو یا نوره هم ښه زیات يې د غږلرونکو تورو له لارې څخه پېژندلکیږي یا څرګندیږي، **<u>خو نه ټاکل کیږي</u>**.

بیا اړیینه یادونه:

دا دې په ګوته وي، چې نر/ښځیوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کیږي، دا همداسې له پیداښت څخه دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. د موږ ژبپوهان په دې هکله له پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د یوه غږلرونکي توري له لارې کړ یا کړنه او نوم غواړي وټاکي، چې دایې ژبنیزه لار نه ده. د تورو له لارې څخه څه نه ټاکل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم ژبلاریزه نه ده، چې غږ یو او دوه لیکنډولونه.

کوم توري دي، چې دا یې له مخې څخه یا له هغو څخه پېژندل کیږي (که وواېو، چې کوم توري دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کیږي نه).

-- دا نرښځیتوب کېدی شي، یواځې په یوګڼینه کره شي:

نارینه پر یوګڼینه باندې: سړی/ پر ډېرګڼینه باندې: سړي

ښځینه په یوګڼ: پیاله/ ډېرګڼ: پیالې.

-- ډېرګڼ (په یوځاني نومیز) د پېژندنښې سره جوړیږي.

موږ په پښتو کې یواځې ناټاکلې پېژندنښې لرو: یو مېز، یوه پیاله

Pronomen نومځاینیوي (یاهم: لپاره ویونه):

یادونه: ګومان مې دی، چې د موږ ژبپوهان ورته نومځري(؟) وایي، خو پوره باوري نه یم او په بل نوم یې هم نه پوهیږم، داسې بخښنې راته کوی، ملامت یم، خو څه وکړم، زموږد پښتو یا بیخي په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نوروژبو پوهنې. پوهیږو، چې دالیکنې له کورڅخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په ګوته وي، چې نومځاینیوی هرو مرو د پرونوم انډول دی او همداسې دی، که غواړو او که نه ؟

نومځاینیوي:

پېژند: هغه وییډولونه دي یا د ویونو هغه ډله ده، چې د نومونوپر ځای باندې راځي یا د نومونوځای نیسي. نو له دې امله نومځاینیوي. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د موږ د پښتو ادبیاتو کښې ورته نومځری وایي، چې رېښتیا نه ورباندې پوهېږم. ګومان مې دی ځرې نماینده ته وایي، خو نومځاینیوی نمایېنده یا نومځری نه دی، هغه یې ځای نیسي.

ځانیز نومځاینیوي:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د یوګڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر یا ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې نومځاينيوي نه بدليږي، خو د يوګڼ لپاره، دا په دوه ډوله دي.

يادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانيولې ورته ،،لپاره،، ويونه هم وايي. پرونوم د نوم ځاى نيسي، نو له دې امله نومځاينيوي بلل کيږي.

يادونه: په الماني ژبه کې نوم ګردانيږي يا بڼه بدليږي، خو په پښتو کښې بڼه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې ځرګنديږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاينيو سره چې دا مورفيېمونه ورزيات شي، نو پوهېدنه يې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او دما او نور.

.

ژبپوهنه ١ ٩. .

يادونه:نومځاينيوي به په دويمه برخه کې پوره يا هغه د اړيينوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاينيوو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه يا نومځاينيوي په اندول پښتو ځيرو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

Personalpronomen ځانيز يا شخصي نومځاينيوي

ځانيز يا شخصي نومځاينيوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ، تاسو(ن،ښ)، هغوي او د هغوي بدليدونکې بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاينيوي بڼه بدلون -لکه د الماني په حالاتو يا اړيکنيونو کښې- نه لري، دا به په اړونده ځاى کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - يا څښتنوالي نومځاينيوي

دا پوسسيسيو نومځاينيوي(خونديوالي نومځاينيوي) اړوندوالى يا خاوندوالى يعنې ملکيت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپيروو د مل په څير او د نومځاينيوي په څير د پر ځاى- پر بڼه- يا پر څير بادندې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: دا په حالتونو کې ښه روښانه شوي. چې دا مې ليکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاينيو په بدلون، ښه يې پوهېدنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بريالی شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شريکې شوې هم دي او د م ک له لارې هم.

بېلګه

دا د ما بکس دی

دا دما دی

راګرځېدونې نومځاينيوي Reflexivpronomen

.

ژبپوهنه ۱ ۱۰ .

رفلکسيو- يا راګرځېدونې نومځاينيوي موږ د راګرځېدنې يا بېرته راګرځېدنې سره (ځان تيرباسل يا ځان تيروتل، ځان ناسميدل(غلتيدل(غلطيدل؟))) او رامات کړنو (ځان پيژندل) سره کاروو

بېلګه: دا به همدلته په ياد راوړم، چې دا غونډله په الماني اکوزاتيو ده، خو په پښتو کښې يې اړونده پوهېدنه کړنغونډله ده.

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تيرباسه يا زه تيروتلم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ(يو له بل) سره پيژنو

يادونه: په پښتو کښې اکوزاتيو نه شته، نو دا غونډله د کړونې په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومروپښتو او الماني،همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي - پښتو انډول يې و ... ته نومځای نيوي

له نسبتي نومځاينيوو (هغه، دا، کوم،...) سره موږ نسبتي غونډالې په ګوته کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيلګه:

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پوليس سړی لټوی، هغه(کوم)چې بانک وهلی يا لوټلی دی.

<u>Interrogativpronomen</u>

پوښتوييز- يا پوښتنيز نومځايني

پوښتنيزنومځايني (څوک، څه شی، و چا، د چا) په پوښتنغونداله کې د نوم په ځای راځي، د هغه پسې يا د کوم چې موږ پوښتنه کوو.

بيلګه:

له دې سره به لږستونځې ولرم،خوزه پوهيږم، چې تاسوله مابنه پوهيږی.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووايې؟

?Wer sagt das

دا څوک وايي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وويل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ويلي وو؟

يادونه: دلته ګوره له،، څوک،، څخه و ،،چا،، ته لاړه. دې سره يې پوره توپير شته.

<u>Demonstrativpronomen</u>.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پام را – یا ور ګرځوني نومځانیوي دي: دا،هغه وییونه دي، کوم مو چې پام و څه ته راګرځوي. موږ پام راګرځووني نومځای نیوي هلته کاروو، چې یو څه (د نورو له ډلې) راوباسو یا غوره کوو یا د پاموړ ګرځوو.

بیلګې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړې یا هغه؟

Indefinit Pronomen

ناټاکلي نومځاینیوي.

دې ناټاکلو نومځاینیوو پورې اړه لرئ: یوڅه، نه،سړی، یوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ یوشی ټولیزکوو

بیلګه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کړی شې؟

غوره یادونه:

په الماني کې د نومځاینیوي بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې د نومیز نومځاینییو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدلیږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو باید یوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېدم او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کیږي او که اجازه وي، دا به د ما میندنه هم وبولم. دامیندنه ځکه لیکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما ومیندنله.

خوي ویي (ډېر ګڼ یې: - وییونهAdjektivDasیا ورزیات شوی)

په ژبپوهنه کې هغه د وییونو ډله ده، کوم یا هغه چې د یوه څرګند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدنې یا کړنې یا حالت(څنګه والی) او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،ښکلی،، وی(یو شی ښکلی دی؟) هم بلل کیږي، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې ستایننوم بولي او د ستاینوي او ستایږنوم په منځ کښې ستر تو پیر دی، ستایږنوی کېدی شي ستایږنوم شي، خو ستایږنوم ستایږنوی نه دی. د ستایننوم سره موږ لږ د ناسمونونو سره مخاخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا ناښکلی وي او خوي نوم ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

دا په دې پو هېدنه، چې خوینومونه جګېدنه نه لري. سپینګل کاکا کېدی شي سپین هم وي، خو هغه یې بیا خوي هم دی. ته بیا دلته ډېر سپینګل کا کا نه شي لیکلی او نه باید وي.

د سپین (خوي) او سپین (نوم) کاکا د دې دواړو سپین په منځ توپیر کړی شو؟

هو! که جګېدنه ورسره راتلله، خو خویوي دی او که نه نوم یا نوموی دی. د نوم سره ډېر-خورا ډېر- سپین کاکا نه شي راتللی.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

.

ژبپوهنه ۱ ۱۳ .

attributiv اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلګې په توګه. ښکلي ورځ)

prädikativپرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلي ده) یا

adverbialادوربال (هغه ښکلي سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلي وي،خو د اوس لپاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویوییونو جګېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه کومپاراخیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګوالی بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د خویوونو ښه نه بدلیږي یا د نورو ژبو لکه انګریزۍ یا جرمني په څېر ښه نه بدلوي یا نه ګردانیږي، خو اړونده جګونه لري.

موږبه يې دا اوس همدا د ډېر،خورا-او زښت- سره درجه جګه کړو.

<u>Positiv</u>: *schön*ښکلی

<u>Komparativ</u>: *schöner* ډېر ښکلی

<u>Superlativ</u>*schönstenam*خورا ښکلی

داسې خویوییونه هم شته، چې د هغوي د جګونې سره ستوی بدلیږي:

او موږيې بیا په ډېر اوخورا-او همداسې د زښت - سره جګوو:

ښه،ډېر ښه ،خورا ښه یا خورا ډېر ښه ;gut, besser, am besten

ډېر، خورا ډېر، یا زښتډېر ، .viel, mehr, am meisten

دې ته تول مینه وال رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي. او دا

،، تر تولو ډېر،، چې څه وایي او پوره ناسم دی، ولیکو

اوکه د نوروژبوڅخه يې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځني خویویونه شته،چې په هغي کښې دا جګیدنه نه شي راتللی:

تیک همغه یا مطلق خویوونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دپوي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله ولیکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

د رنګونو جګیدنه بیا شته لکه شین، تک شین، شین چک.

یادونه: دا جګېدنه نه ده، ځکه، چې تولیزه نه ده. دا د اړونده رنګ جګېدنه نه، دا يې يو بلډولوالی دی، ځکه چې دا د برک لپاره نه راځي. تکبرک، یا برګچک نه شته.

سپین، تکسپین، سپینچک او همداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم جګېدی شي یا جګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویوییونه او ډولونه یې:

-- خویویي یو څنګه والی یاحالت یا یو خوي په نخښه کوي،

په غونداله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پیدا کوي یا میندي:

یو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کښې خویویونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...

ځنې ادجکتیو یا خویویونه د پسې‌تړلي یا سیلبې له لارې پېژندلکیږي(پسې تړلیSuffix): ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو یا له یوه نوم/شینوم او یوه ادجکتیو څخه جوړ دي:

.

دبېلګې په توګه: تیاره شین، غتستر، رنګارنګ...
-- د ادجکتیو یا خویویونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (يېدل (د شته والي) په څېر پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر(substantiviert)
په پښتو کې خویوییونه یا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري یا نه بڼه بدلیږي:

۱ – نومیز بڼه یې ځانیز: کوښښي زدکونکی پر ستایېلو باندې خوښیږي.

۲ – پرېکړونی: کوښښي زدکونکی ستایلکیږي

۳ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - داتیو: ستایېنه وکوښښي زدکونکي ته ده. یا له کوښښي زدکونکي څخه ستاینه کیږي. له کوښښي هلک سره ستایېنه مل ده. له کوښښي هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د حالتونو برخه په پام کښې ونیول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لړ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښښي. دلته زده کوونکی کوښښي دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښښي هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفیم ورزیاتیږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه بدلون دئ او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خویوییونو جګېدنه

په پښتو کې د خویوییونو جګېدنه، لیکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو اندول یې پر لاندې ډول باندې شته دی.

ژبپوهنه ۱	۱۶ .

بنسټپوړی(زیاتېدنه یا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړی جګېدنپوړی(کومپاراتیو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دویم جګېدنپوړی(سوپرلاتیو Superlativ) خورا ګړندی، خورا جګ، خورا ښکلی.

یادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي او د ما په اند نه شته، خو تاسو هم په کې فکر وکړئ، خو هغه ،، تر ټولو،، ډېر ناسم دی.

-- خویوی له پرتلییزویونو سره: لکه، یا، له،

ښه کېدونکی یا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي یم لکه ته Komparativ کومپاراتیو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي یې یا ته و ما ته.....

یادونه: د موږ ادیبان لیکي: ،،ترما ډېر لوي یې،،. او دا ناسم دئ. په حالتونو یا اړیکوییونو کښې روښنه کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو اړيکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنګ په څنګ وي.

(نوم/شينوم، نومځاينيوی، خوی وی يا ادورب)

اړيکوی تل هممهال يا سملاسي د مخه يا پسې پروت وي

يادونه: پرتله کونه له ،،و يو څه ته،، سره کيږي. لکه سپين و اتل ته جګ دی. که ووايو، چې: سپين نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده ليکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، ليکلو ته اړتيا نه شته يا زيات دی.
-- سړی څنګه يو پسې ځای نيوی يا اړيکوی له ادورب څخه توپېرولی شي؟
يو پسېځاينيوی د يوګڼ ويي په څېر د غونډالي غړی يا غونډالغړی نه دی.
-- يو ادورب د يوګڼ ويي په څېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلګه: ټکی د ګردی-دباندې (دلته د يوه ګډوله ويي په څېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاينيوی يا اړيکوی د نوم/شينوم سره د پسېځاينيوي څنګه والي يا په حالت کې دی).

يادونه: ما په پيل کې داپورته غونډاله داسې ليکلې وه: ټکی له کردئ څخه د باندې پروت دئ.

.

دا دپورته غونډالي ناسمه ليکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له ګردئ څخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- يا ځايز ادوربال)
پرته له دې څخه کېدی شي يوګڼ يا ځانله ويونه د اړيکوي (مخ-يا(په پښتو کې مخځاينيوي نه شته) پسېځاينيوي) او د تړنوي په څېر هم وکارول شي.

بيا: د ګردی-دباندې، په دې پوهېدنه، چې دا دباندې د ګردئ دی يا - - پورې اړه لري او که ووايو،، له ګردئ څخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه يو بل چېرته کېدی شي وي.
بېلګه:

هغه د ګاډيتګ په ترخ کې له کړکۍ څخه کتل. (اړيکوی له نوم/شينوم سره د داتيو په حالت کې)

هغه له کړکۍ څخه کتل، په داسې ترخ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (تړنه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژبنیزوتوکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنیزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو له پاره دا پیژندونه بیا بیا راوړي، هیله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د لیکنې په ترتیب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پیل کې باید راوړل شوي ويي.

ويی:

یو ویی یو خپلواک ژبنیز یوون(یووالی یا ناسم یې واحد) دی. د یوه غږ یا سېلبې سره په مخامخوالي دا په پیداښتي ژبه کې پرته له غږ یا سېلبې یوه خپلواکه پوهېدنه هم لري. یو تولیز باوري پېژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما یې یواځې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بیا ګډ کړ.

پورته مو وویل چې وی توټه کېدی شي، مګر مورفیم نه توټه کېدونکی، چې له دې امله یې غږیووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا یو مورفېم یو وی وي.بیا د غږونو ډولونه او نورې ځانګړتیاوې هم شته، چې هغه په دباندنیو د پرمختتلو ژبو په ادبیاتو کې هرو مرو شته او په ښه توګه. لکه په موسیقي کښې یې لرو.

بیا

ويي څه شی دی؟:

یووی یو خپلواک ژبنیز یووالی(ناسم یې واحد)دی. په پیداښتي ژبه کې دا – د غږ یا سیلبې مخامخ- یوخپلواکه یا ښه یې ناړونده پوهېدنه لري. یوتولیز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې داد ،، ويي ،، کلیمه دژبپوهانو په منځ کې یا پوره اوبی نه ده او یایې په بل څه یادوي . ګومان مې دی یو فرانسوی ژبپوه د ،، ويي،، پرځای باندې ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د لیکلو او روښانه ونې، ښه یې څېړنې اړتیا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوې نورو ژبو کښې یې وګورئ..

غونډاله یا غونډله :

یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابندژبنی یووالی (واحدناسم دی) دی.
دغونډالکلیمي پېژند له بېلابېلو لیدلورورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پټوي یا ښه یې نه پوښوي.په توله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې،د یوه ستر یووالي په څېر، پیژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژندیې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي.ځني څرګندونغونډاله د خبرو اترو کمونيکېشن) دخورا کوچني د پوهونيوالي پېژندلکيږي. خبرکړندول (خبراکت)په څېر ومنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرګندوني کلمه کارول کيږي

دغونډالي کلمي ټاکلو له پاره ډېرډوله ليکني يا اندونه شته دی، چي د ټولو يوځايکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسيږي. هرژبنی ښوونځي خپله و ځان ته د غونډالي پېژند ومنځته راوړي. بېلابېل سم انديز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنيزاو ساپوهنيز اړخونه لړ يو له بل سره يوغږيزکوي،ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چي د نخښونو پسي غونډاله يوه يوائځنی کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورني،چي يو بل سره غوښووني يا ګډغوښوونکې په دې مانا چي ګډ څه سره لري) ځانپسي لري.

پارتيکل Partikelوړې ژبنی توټې

د نه بنه بدلېدونکو يا اوښتونو، په بېلابېلو وييدولونو پورې راټولو شويو د نخښو ژبنی يووالی دی.

.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۹ .

NICHT(NOT) :PART

نه (پڅه ه) (نهء (هغه چي ګوډی الف يي برسر باندې راځي، نه شم مونډلی))

د يوې وينا د نهء والي لپاره کارول کيږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل وړور ته يا له خپل وړور څخه کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره(څخه، کره، پسي) نهء ځم.

-- د يوې ټولې يا پوره غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وييونو سره کارول کيږي، چي منفي يا کميزه پوهېدنه لري او دا و کميزه يا منفي پوهېدنه يې کمزورې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، دا بد نه دی، مګر یو څه کم دي،،.

(Nein(no نه

نه (د روښانه ه) سره: د يوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې يو امر، يوه غوښتنه، يوه هيله ونه مني.

کړی شې له ما سره مرسته وکړې؟

نه، زه وخت نهء لرم.

کړی شې له ما سره يوچاى و څښې؟

نه، مننه!

ته بايد هغه څه وکړې، چې زه يې درته وايم!

نه!.

.

- چې يوه هکپککونکي چېغه يا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه!، نه!، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې يوه وينا سمه يا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – يا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونی و کور ته لاړ‌ه شي

-- هغه به په دې ښکلي هوا کښې په باغ کښي وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په دې ترخ کښې به هغه دا ليک د لاسه کړی

هغه وايي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

۱. ۱Definitionsbefundپېژندپيداکونه

Schulduden دښوونځي دودن

Duden-Grammatik گرامردودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

ژبپوهنه ۱ ۲۱ .

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

داموضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

دپېژند پيداکونه:

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

دښوونځي دودن ـ(دودند الماني ژبې شننيزه کتابتون دی، چې په هره څانگه يانړدې په هره څانگه کې يې لري): دغونډالي د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، غونډله يو رابند ژبنی يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(وييونه او ويونډلې يا – گروپونو) يوځای اينوولشوي وي،،

داچې غونډالې د يوه ويې سره شتون لري(بېلگه يې : څه)، نوکېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويې څخه توپير ونه لري. ياتوپېر نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهم روښانه نه ده،، چې د ژبني يووالي لاندې څه پوهېږو. يوه ويډله(سېنتاګما)هم پخپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبنيووالی دی. نوله دې امله په پورته پېژند کې دوييونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبنی رابند يا پوښلی يووالی(واحد) دی

نوله دې سره پورته پېژند د ويونو پرلپسې راتلنه،،په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،،يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بېله دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې دڅه له امله يا کومې لارې يوه داسې وييډله دې ځان له يوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر يووالی يا يوون(واحدناسم دی)دی،چې د سينتاکس له لارې جوړېدی شي،،

دبلومفيلد پېژند له مخې،،: غونډاله دخورالويې خپلواک سينتاکتيکي بني په څېر ، چې د خپلې لورې د هيڅ ګراماتيکي جوړښت په يوه خورا لويه سينتاکتيکي بڼه کې خوندي نه ده. ددودن ګرامر: ددودن ګرامر زيات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،،يوه غونډاله يو پوښلی يا رابند يووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

موږنا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول يې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

.

ژبپوهنه ۱ ۲۲ .

د،،غونډالې،، کليمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوې د اړتيا له مخې څڅه يا اړيندوله د غونډالې يو يا ډېرغړي نه وي.

بېلابېل تيوپونه يا ډولونه سره توپيرېږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه يا – پرېکېدنه: يوه پيچلې غونډاله دغونډاللړی او غونډالزياتونوسره سرې يو غونډالراګرځېدونکي هم بولي.
غونډالترنه

غونډالې کړی شي د يوه يوه ترونې(سيندېتيک)يا دډېرو ترونو(پولسيندېتيکي)يابې ترونې (اسيندېتيکي) يو دبل سره وترل شي.

Beispiel:سيندېتيکي: :

(c) ketabton.com: The Digital Library

سینډېتیکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسینډیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسینډېتیکي: ،،زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دي، پوهېږو.

بېلګه: ،،ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

پیداېښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پیداېښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ویل کیږي یا له انسانانو خبرې پرې کیږي یا یوه زېږېدلې ژبه، چې له یوې نا لاربښودشوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته به و دې ته هم ګوته ونیسم، چې ژبه –لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وايي- معامله یا کوتجګونه نه ده، پیداېښت دی او پیداېښت ګوتجګونه نه مني.

د ژبې نورډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې،هنري ژبې، د نخښو ژبې اونورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..،

ـ

بیا: چې له پیداېښتي ژبې غږیږو، نو له دې سره جوړه یا غبرګ پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته د موږ له هلو ځلوڅخه، خو د اړتیاوو په بنسټ و منځته راغلي هغه ویونه، چې په پیداېښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو،له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي.

ټولیزپېژندیا غونډالجوړښت ښونه:<u>Syntax</u>

دسینتاکس لاندې سړی د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. داکره کوي ، چې څنګه له یوګڼ یا ځانله برخو- ویونو څخه موخه-ورې غونډالې جوړیږي–

د سینتاکس لاندې سړی یوځای-اینول شوی پیداېښتي یا جوړښتیز نخښه سیستم په ټولیزه توګه و نخښوته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دغونډالو جوړښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالي د ژبې د توکو له موخور يوځاى ايښوولوښخه جوړيږي.

ګډوله غونډالي- پيلونه

يوه ګډوله غونډاله له دوه يا ډېرو پوره غونډالوجوړه ده، چې هغوي يو د بل سره تړلي ، سماندېز خپلواکي غونډالي دي، چي ګډه موضوع لري او تړنوييونو،، او،، او همداسي ،،يا،،سره تړل کيږي. داډول غونډالترنه تنظيم شوې(بنستغونډاله يا اصلي غونډاله) تړنه بلل کيږي. تړنويونه(دبېلګې په توګه يا، او) سرېمنظمکوونکي تړنويونه بولي.
Numerale ګنيز: دوه (دوې) لارې، شپږم ټولګی.

غوارو چې ګڼونه په ګڼوننخښو وليکو: ۲ لارې، ۶ – م ټولګی(۶ ټولګی ناسم دی).
-- ځنې نومونه/شينومونه د هغه د پسې‌سيلبې يا ښه يې تړلي(د پښتو ادبياتو کې لکه وروستاړي بلل کيږي، خو ما ته يې دا پسې‌تړلي موخه ور بربښي) د پسې مورفيم په مرسته يې‌ژندلکيږي. دا کی‌دی شي په سفی‌کس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.

وال، کليواله، نرولي، ښخولي.............

Konjunktionتړنوييونه
دا تکرار دی، خو داسي نوي څه هم لري.

ژبپوهنه ۱ ۲۴ .

کونيونکڅيون (لاتين: پښتو اندول يې: تړوني يا تړنويي) ويډول

کونيونکڅيون، تړنوی، يونکڅيون په ګرامرکي يو وييډول دی، چي د ويونو، غونډلي برخو، يا غونډلو په منځ کي سينتکتيکي(syntaktische په نخښو) تړني منځ ته راولي او هممهال سم انديزي يا ګرامري اړيکي د تړلو توکو په منځ کي روښانه يا افاده کوي. د پوستپوزېڅيونونو يا اړيکويونو سره يوځاى، چي ژبنيزي ورنږدې موخې پوره کوي، کيدی شي کونيونکڅيونونه د اړيکويونه Relatoren په څير رايوځاى شي.
زه يې په دې پيل کي درې بيلګې راوړم، چې دوه يې د شميرپوهنې بنسټ تړوني دي.
دا بايد په نخښه کړم، چې دا په شميرپوهنه کښې ويناوې سره تړي، دا د ما د شميرپوهنې سم اند کتاب کي بيا ښه روښانه شوي اواړونده ليکنې يې هم شته.
لومړی:
،،يا،،
وکابل ته ځم يا وکندهار ته ځم. يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

و کابل- یا و کندهار ته ځم
دویم:
،،او،،
زه وجلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

وجلالاباد - او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه ترنویونه ،، او ،، او،، یا ،، د شمیرپوهني سم اند بنستیز ترنویونه دي .
دریم:
،،پورې،،

یادونه: ما د دې له مخه ،، تر،، لیکلی وو، خو هغه ناسم دی. ،، تر ،، یو ناخپلواک پوهنيدنووږ او اړونده پسيځاينیوی يي ،، پوري دی،، له بيلګو ښخه هم روښانه دی.
ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکتونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه و کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو ښخه تر شپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ ښخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځاییږي.

ژبپوهنه ۱ ۲۵

پورته غونډالي ته یوه یادونه، چې اړیینه ده: ځنې کسان به ووایي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له ښخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پیل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،، پورې،، ترونوی یا اړیکوی دی او پرته له دې ښخه ،، تر،،یو مورفيم دي که ،،تر،، یوه بله ګراماتیکي دنده هم و سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوباید وهڅیږو، چې ،،تر ،، د اړیکویونودنده په غاړه نه لري. دا دې په حالتونو کښي وکتل شي ځني لیکوال اوپښتو پوهان دا ،، تر،، د پرتلي له پاره کاروي، خودا ناسم دی او ځني په دې اند دي، چې دا مځاینیوی دی. بله لیکنه کې به دا راوړل شي. بیا

ترنوییونو

سپین له ننګرهار ښخه راځي. خوږه له خوست ښخه راځي..

سپین له ننګرهار ښخه راځي اوخوږه له خوست ښخه راځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر وخت د دوه غونډالو په منځ کې يوه سم انديزه تړنه شته وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځي يا و کونړ ته ځي.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونډاله د لومړۍغونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍغونډاله د دويمې غونډالې يو سم انديز پسېتلنه يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقيب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. ددوه غونډالو سم انديز ګډاړيکوالی د دوه تړنويونو له لارې جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسې-اړيکې د بېلګې په توګه تړنويونه ولې،چې،له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا(ولې) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

تړلشوې غونډالې د يوې کوما(بېلېدننخښنه) له لارې سره بېليږي. تړنويونه لومړۍ او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښنه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنويونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټغونډال – او ځنګیزغونډالتړنه

تړنویونه د کړنې یا کړ نځای ټاکي. دکړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم اندیزغونډالتړنې دوه اریز- یااصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځاي په ځای وي). دتړنې دا ډول ځنګیزغونډالتړنه بلل کیږي یا سړی دا ډول تړنه ځنګیزغونډالتړنه – یا نیممنظمه تړنه بولې. تړنویونه سړی نیممنظمه تړوني بولې.

بېلګه: ځکه چې(ځنګیزغونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زیاتونه:

موږ په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. موږ هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکتیو او پاسیو لرو.

.

له ما سره، ښه یې د ما له لیکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې ټولې پوهنیزې لیکنې په پښتو لیکم او له دې سره د موږ ژبپوهان او لیکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو لیکل د موږ د لیکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتیا یوه ستره ستونځه ده، په رښتیا یوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتیا د هرې پوهنیزې ریښې په پښتو د لیکلو توان لري.

فونیم څه شی دی؟phonem

فونېم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیلیادونه:په نورو ژبو یا لږ ترلږه الماني کې ډېر ویونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو موږ په پښتوکې همداغږ، ګړ او ویل لرو. نه پوهیږم، چې اواز مو پښتو دۍ او که نه؟ زه به په دې غږ او ګړپاتې شم او بیا له الماني به د هغه بل ډول غږ لپاره دا د غږ سره مل په یوه بل ډول روښانه کړم

پېژند: فونیم زوړیوناني نوم دۍ، چې په لاندې پوهېدنه دۍ:

(Ein Phonem (له altgriechisch φωνή *phōnḗ*, پښتو: غږیا ګړ ')

دټولو غږونو یو ذهني ټولګی دۍ، چې په یوه ګړیزه ژبه کې همغه یا برابره توپیرېدونکې دنده لري.

بېلګه: که فونیم/ښ/ راواخلو،نو دا په بېلو بېلو ځایونو کې په بېلا بېلډول ویل کیږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي یا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتوکې یې د ویونو په منځ کې کوم توپیر نه لري دایواځې د ویېنېډولونه دۍ، لکه په ،،ښه،، کښې، چې په ځنو ځایونو کښې پرته له ښ په خ اوش هم وېل کیږي، خو موخه ترې همغه پوهېدلکیږي،نو له دې امله ګړیزه ژبه یا په ویلوکې، خوکه کوم فونېم بدل شي، نو مانایې ورسره نه بدلیږي.

دلته په فونېم کې همداګړ یا غږ یووالی دۍ یاکه غواړۍ همدا یو غږ یو یوالی دۍ لکه د/ ر/ یا/ت/ اونورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په ویی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په ګوته وي، چې دا غږ د سیلبې له لارې روښانه دۍ..

ژبپوهنه ۱ ۲۸ .

ددې بېلګې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دۍ،خو زه ورسره په پښتو کې

ستونځې لرم،چې هغه باید په ګډه سره اوبی کړو.

دایوونونه یا یووالي، نو په ژبه کې ځنګه اوکوم دي؟

په پورته کې ګورو، چې/ر/ او/ ت/ مووركړي، چې همدا هر یو یې یووالی دۍ. همدایې د پیژند یووالی دۍ، چې غږ راوځي، نو دا به یو سیلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړۍ، خو ګومان مې دۍ، زموږ ژبپوهان یې څپه بولي، که داسې وي، نو بیا ګړ – یا غږڅپې ته به څه ووایو. راځۍ،چې په دې سېلبې پاتې شو او که غواړۍ سېلاب.

د سېلبې او څپې تو پیر غږ په څپو خوریږي سیلبې همغه یو اواز راوېستنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،مار ،،/ ،،تار ،،

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او يواځې لومړي توري يې سره بدل دي او له دې امله يو هې‌دنبدلې‌دونکي دي.

ددې ويونو د پوهې‌دنو توپير د وېلو يا ليکلو،ويونو جوړې يا خورا کوچنۍ(مينيمال) جوړې بلل کيږي لکه دا پورته. مينيمال ځکه، چې هغه خورا کوچنۍ جوړې دي. وروسته روښانه پې‌ژند شته

بيا: دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سې‌لبې په څير رامنځ ته کيږي يا ومنځ ته راځي..

Allophoneديوه غږبلډولوالى

ددې يوه غږ ښ الوفونونه/ښ/ روښانه دي، چې په بې‌لابې‌لو ځايونو کې بې‌لابې‌لويل کيږي.

الوفون يوناني وى دى، چې الو دبل او فون د غږ ياګړپه مانا دي يعني بل ډول غږ يا اواز ياګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونې‌م بلډولوالى دى، چې د فونې‌م بدلون يا سبفونې‌م بدلون په نامه يادېږي

دسره خپلوانو ويونويا کلمو پې‌ژند يا يې نوره هم ښه سره توپې‌رى پې‌ژندونه يې:

ژبپوهنه ١ ٢٩ .

Distingem : دېستينګې‌م

فونې‌م او ګرافې‌م د دېستينګې‌م کلمې يا د ويي لاندې سره راټوليږي يا رايوځاى کيږي.

داپه دې مانا، چې ديستې‌نګې‌م دوه برخې دي: ګرافيم او فونې‌م.

Graphem ګرافې‌م:

. فونې‌م له ګرافې‌م څخه توپيريږي. ګرافې‌م د ليکلشوې ژبې خورا کوچنى ماناتوپيرډونکى يووالى دى

Phonem فونې‌م

(c) ketabton.com: The Digital Library

.فونېم د ويونکې – يا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپيرېدونکي يووالي دئ

مورفېم Morphem

يادونه: مورفيم دلته لنډ راغلی. بلځای کې بياپوره څېړلشوی دي.

فونېم له مورفېم څخه توپېر لري. فونېم د خورا کوچنی د ژبې پوهېدنتوپيرېدونکی يوون يا يووالي په څېړ پيژند لري، په داسې حال کې **چې مورفېم د ژبې خورا کوچني پوهېدن-ورونکي يووالي** يا يوون په څېړ پېژند لري، چې دواړه سيمانتيکي ژبنيزه منځپانګه لري.

يادونه: دايو اوږد د خبرو څه لري، چې زه يې د ما د پاتې وخت سره لږ نورې شننې ته بېواکه يم، خو دامې داسې لږ څه پيژندونه له الماني څخه له تاسوسره ګډ کړل، په دې هيله، چې ستاسو مينه مې ورسره راپارولې وي، بيا وايم، چې دا پوهنه پرته له يوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کيږي

ددې کلمو د يووالو پېژندونه

پورته مې وليکل، چې د فونېم يووالی لکه لاندې بېلګه کې/م/ دئ

دمورفېم يووالی سيلبې يا سيلاب دئ، هرمورفېم يو سېلبې دئ.

بېلګې: ،،مور،،/،پور،، ،شل ،،/ شل،،(دش پخ پخ الف سره ويل

.

ژبپوهنه ۱ ۳۰ .

دماناو توپير د ګړيزوويونو جوړې يا خوراکوچنی(مينيمال) جوړې بلل کيږي

دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سېلبې په څير رامنځ ته کيږي يا و منځ ته راځي

بيايې يووالی: ددې پورته ژبنيو توکو يووالی نو د سېلبې څخه څرګنديږي، دا يو سېلبې دي او دا يې يووالی هم دئ. يووی کړی شي يو سېلبې يا ډېر سېلبې وي، مګردا ټول يوسېلبې دئ

فونېم د ويلشوې وي پوهېدنتوپيرېدونکی يووالی دئ. داپه دې مانا، چې د يوه فونېم بدلول د يو بلفونېم سره د دوې پوهېدنه بدليږي يا تغير خوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دې لاندې څخه موخه پوهېدل کيږي او وروسته هم راځي.

دالاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونېم ماناوړونکييووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپيرونه په ګوته کوي

سړی ويلی شي: فونېم د يوه وي هغه خورا کوچنی غږيزه جوړښتبرخه ده، د ويي توپيرپېدونکې دندې سره. دفونېم د بدلون له لارې د ويي مانا بدليږي، دا فونېم پخپله نه مانا وړونکی دی.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پيلغږ کې

کور – ګور

مړه – پړه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پايغږ يا پايګړکې

کار- کال

ورور- خور

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر- ډار

ټول- ټال

يادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځای ګړ وکاروو ښه به وي.

Phoneticفونېتيک

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زړه یونانيφωνητικόςphōnētikós,پښتوپوهېدنه يي غږ- ياګړاږوند,) .

φωνήphōnḗ, پښتوپوهېدنه يې غږ يا ګړ

یوپوهنیزدېسڅپيلين يا دېسپيلين دی،چې ژبغږ په لاندې دلايلوڅېړي: په ستوني ګنده، مری-،خوله او د پوزې په ورشوکې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستيکي خوي او د غږ يا ګړ کارونه د غوږونو اوانساني مغذ له لارې

دادوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېتيک یوه خپلواکه دډېرو پوهنو په منځ کې ځغاستيځانګه ده لکه لينګوېستيک، اناتومي،فيزيولوژي، نوېرولوژي، فزيک او شمېرپوهنه. فونېتيکڅېړنورشو يا څېړن اله ګړېدلې ياويل شوې ژبه يا لنډ ګړژبه ده د هغې په ټولورېښتينوالي- ياريالېزه کولو کې.

فونېتيک هم لکه فونولوجي ويلشوې يا غږېدلې ژبه يا لنډ ګړژبه څيړي. فونېتيک د فونولوجي څخه ځان په يو بل اسپک يا کړنلاربېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو يا برخچاپېريال په څېړ غږونه په يوګونوژبو کې د خپلو پوهېدنتوپيرپېدونکو دندو غږونه ټولګيزوي. په مخامخ يې فونېتيک د فزيکي ، نيورولوژی، فيزيولوژي د يو يو بلې ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پيداېښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

دفونولوژي پېژند:

.

ژبپوهنه ۱ ۳۲ .

Die Phonologie (زوړيوناني وی دی.φωνήphōnḗ, پښتوغږ ' , λόγοςlógos, پښتوپوهنه) فونولوژي

په پښتوکښې غږپوهنه، د ژبپوهنې یوه برخورشو ده. داد ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کښې دفونيتيک څخه بايدرابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کښې يې بايد پولي وي:

په داسې حال کې چې فونيميک د ژبغږونو روښانه خويونه څېړي، چې څنګه جوړيږي او فونولوژي د يوګونو ژبود غږونو ګړسيستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار يوه برخه جوړوي.

فونيتيک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژند Definition

فونيتيک د ګړخپو يا ژبخپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت دويونکي او د هغه په کاراچونه د غوړ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزيکي، روحي يا اروا‌پوهنې او فيزيولوژيکي ګړمواد‌وتولوالي په پام کې نيولو سره

ديوې پوهنې په څېر د فونېميک د ژبغړونو رواجي څېړنو له مخې يې تاکل،د موډرنويا اوسنيو څېړنو په څير تنګ دی.له دې امله لاندې فونېتيکي څانګې سره توپيروو:

۱-ويېندوله يا ويېندوليز فونيتيک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غږيز فونيتيک د فونيتيک هغه ورشو ده،چې د ويل شوو جګو يا غږونو سره بوخته ده. دلته دبېلګې په توګه څېړل کيږي امپليتودې ياجګوالی او فرکونځ

,akustische Phonetik

غږيزفونيتيک د فونيتيک

دالاندې يې نه ژباړم، دا ګران ليکونکي په دا څلوروپرمختللو ژبو کې لوستل - او روښانه کولی شي.

ـ

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

داپورته ژبنيز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزيکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پيداکولی شي

فونېميکphonemic.

پېژند: دپيداښتې ژبې د غږيزې- اوليکنژبې روښانه روښانه ونه يا که غواړی‌شننه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

....

پیژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفېم د ژبپوهنې د خورا کوچنیو ژبني یو والی (مورږ واحد وایو، خو دا ناسم دی) لپاره یوه مسلکي ویېنه ده، چې دا یوه پېژندنيزه پوهنه یا یوه گراماتیکي یا ژبپوهنیزه دنده لري. داسې کوچني یووالي یا یوونو ته ډېر وخت د ویونو د برخو په څېر کتلی شو، له دې امله دا کلمه مورفېم د ژبنيزې مورفولوژي منځني یا دزړي کلمه ده. دا بیا هم د کلمې و ویي ته نه سیده مخامخ ځایږي، بلکه کېدی شي هغې سره غوڅه هم کړي: یو ویي کړی شي توته کړی شي او له دې امله له ډېرو مورفېمونو څخه جوړ وي، خو یو نا توته کېدونکی وی سملاسي یو یواځني مورفېم وي.

کلمه تاکنه: مورفېم په تولہ کښې د یوه کوچني پوهنوړونکي (ژبنيز) یووالي په څېر پېژند لري، ټیک لکه چې لرو: ،، مورفېم د یوه کوچني غږ(سېلبې) یا گرافیمي یووالي دی د یوې پوهېدنيزې یا گراماتیکي(ژبلاریزی) دندې په څیر.،،

د بېلگې په توگه لکه خور خورکي، لیکل (خور)-(کی)، دلته (خور) بنسټوی دی، دمور-پلار لور او(-کې) یې پایونه ده د پسېټړی دندې په بڼه.

.

ژبپوهنه ۱ ۳۴ .

که د بېلگې په توگه ولرو: میزونه، لیکلی مېزونه (مېز-ونه) او لکه څنگه یې چې وایو هم، له دوه مورفېمونو جوړ دی: (مېز)-(ونه)، خو دلته میز بنسټ وی او ـونه یې ډېرگڼ دی، خو دلته د مورفېم او سېلبې په منځ کښې توپیر روښانه کيږي: [مي-زو-نه) او له دې امله ویلی شو، چې مورفیېم ټیک همهغه څه نه دي. دا هم یوه غزېدلي لیکنه ده، چې گران ژبمینه-وال به یې د یوې پرمخ تللې ژبې څخه راونیسي.

- د زیاتو روښانونو لپاره: لرو: پلارتوب دا له دوه مورفېمونو څخه جوړ دی، پلار او توب، پلار پوهېدنه لري او توب پسېټړی دی، کومه پوهېدنه نه لري، خو دا-توب د پلار پوهېدنه و پلارتوب ته غزوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او همدا ډول : له، پر، تر دا مورفېمونه خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنورونکي دي، دا په دې پوهېدنه، چې نورو ته پوهېدنه وري. دا به په حالتونو کښې ولولو، چې څنګه؟

دا دلته يې يوائې داسي لړ راوړم: له ما، تر ما، پر ما. دلته دا مورفېمونه د ،، ما ،، چې په ژبه کښې د تېروخت، د کړوني لپاره راځي او په دې غونډلو کښې به يې د نه کړوني و دندې ته پوهېدنه ورورلکيږي. له ما، تر ما لکه له ما څخه، تر ما پورې، پر ما باندې او نورګورۍ، چې دا له، تر، پر، مخځاينيوي يا پرېپوزېشنونه نه دي. دا په حالتونو کښې ښه روښانه شوي.

مورفيمونه د اوازونويا تورو کوچني ټولګي دي، چې دويي يو خپله مانا يا غوره والی ولري.

بيلګه: ،، لوي ،، وی يو مورفيم دی. دا د بيلګي په توګه په ،، لويوالي ،، ، ،،لويان،، کي کارولکيږي.
،، - والی،، هم يومورفيم دی. دا په دي پوهيدنه، چې يو شی داسي دی، لکه دا وی، په کوم پوري چي دی تړلکيږي. دا د بيلګي په توګه په ،، لويوالي،، ، ،،ښکليوالي،، ، ،، لټوالي،، کي کارولکيږي.
همداسي ،، –ان،، يو مورفيم دی.دا د نورو په څنګ کي کارول کيږي، چې وښايي، چې يو څه زيات په بر کي نيسي، د بيلګي په توګه ،،لويان،، ، ،،چرګان،،.
زيات ويونه له ډېرو مورفيمونو جوړ دي، که سړی مورفيمونه وپيژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهيږي.
مورفيمونه اوژبسيلبي زيات وخت همغه يا يو شی دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفيمونه دي. مګر سړی وايي،، ژوند-کول،، او

،،م- ګر،،.
يا
مورفيم
مورفيم خورا کوچنی اواز- يا غږيوون يا غږيووالی دی، کوم چي په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سړی د خپلواک او تړلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کي توپيروي، چي دا يوائې(فقط) د ويونوپه دننه کي رامنځ ته کيږي.
که الماني ژبي ته پام وکړو، نو په هغي کي دربزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل ګرامري مورفيمونه او ۱۰۰ وييجوړونکي مورفيمونه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناا‌ړوند يا خپلواک مورفيمونه :
لکه: ميز، پر، سر
تړلي يا بلواک مورفيمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنيونه يا کوچنيکونه
لويان، بنسټ + زياتواليپای
که تاسوپه نورو ژبو کې دا ګورئ، ډېرې ليکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پيژندونه ورکړي، خومو‌خه – چې خورا واړه ژبيوالي دي – همغه ده.
،،مورفيم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له يوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

ما په پورته کې يا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، ډ .... سره،، د پ په توګه راوړي، خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفيمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. يا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې يو خورا کوچنی يوهنوړونکی يووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د يوځايکولو سره وييونه جوړېږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې يوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوييونو جوړونې او بڼې پوهنې) يوه برخه ده.

يادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسېتړلي يا سافيکسونه دي.(هلته کتل کېدی شي).

نيونه، بنوونه، غوښتنه

.

.

دا ويونه، چې زه يې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شريکوم، زيات په شمير پوهنه کې کارولکيږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کيږو.

وړاندنيونه (preconditio لنډ: نيونه ، فرضيه)

وړاندنيونه يو حالت او يا يو خوي دی، چې بايد پوره وي، له دې د مخه چې يو بل حالت، يوه کړنه يا يو بل خوي او يا يوه بله پروسه د بنوني شي يا وښول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داخېلېدو اجازې د حق کېدو له پاره ازموینه زیات وخت یوه وړاندنیونه یا که غواړۍ فرضیه ده

یوه وړاندنیونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندنیونه وي.

په سم اند کې وړاندنیونه په لاتین کې د پریمیس Premise په نامه هم بلل کیږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنیونه د یوې ښوونلارې یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندنیونه inductionprecondition*Induktionsvoraussetzung*

پایونه د ایندکشن ښوونه(Induktionsbeweis (theproveofinduction) (د ځانګړو څخه په ټولیزو پایونه) پیل په نخښه کوي.

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سویه د ژبې زده کړه له هر څه څخه د مخه وړاندنیونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندنیونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پیژندنه ده ، چې له اکسیومونو، ټاکندویو(پیژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبندي کیږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند د پایونې پرلپسې ده یا که غواړۍ پایله ده.
.

ژبپوهنه ۱ ۳۷ .

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېستنه (ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیاینه یې تیاره ښوول شوي وي راوېستل کیږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischenښوونې خبرې کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرپوهنیزې ښوونېز زیات وخت په وړو،وړوپلو د نورو غونډالو یا جملوپه بنسټ سرته رسیږي.

جوړښتیزې - او نا جوړښتیزې ښوونې.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، یا یوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبیايي، دا په دې مانا یا پوهېدنه چې، یواوبی جوړیږي یا منځ ته راځي.

د یوه نه جوړښتیزې ښوونې سره د خویونو لړلوسره د یوه اوبی شتون پای کیږي. کله ختی ناسیده نیونې کیږي، چې اوبی یې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت)Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung یا ،، څرګند یا روښانه حکم ،،تضمین شوی قضاوت،، هم بلل کیږي، یوه جمله ده د ځانګړې مانا یا پوهېدنو سره او له ویونکي څخه داسې ویل کیږي، چې ټولیزه او د ټل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ایالندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زیات اوسیدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

یوه غوښتنه نه یواځې لکه (څرکندونه) ویېنه یوه جمله ده د ټاکلي منځپانګې سره، بلکې یو ټولیزه کړنه کاروايي ده: د ویل شوې وینا لپاره یوه ټولیزه په اختیار کې نیونی (چې ګوندې د ټیکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کیدنه ده . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار"speachact" کلمه و کاروله.

غوښتنې کېدی شي ټیک (همداسې) رښتیا وي یا نارښتیا. دا له دې امله موخه ورې دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې یا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي یعنې تصدیق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(یاني مخامخوالی یا تضاد یې وښوولی شي).

د نورو ژبنیو څرګندونو څخه یې رابېلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نیونو ودانې یا فقط نیولشوې یا نا جدي جملې. د بېلګې په توګه په ادبیاتو، ژبتمرینونه یا ټوکې ټکالي لکه (،،په یوه وخت کې یو پاچا وو...........،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهېږم، چې ایا دا به راشي،،)

۳ – تیوریتیکي نیونې(،، نیسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کلیمه ټاکنه یا نومینال پېژند (،، د زیاتو اتومونو ټینګه ټړنه دې ،، مالیکیول ،، و بلل شي.

۶ – د ځانیز خوند یا مزې ځرګندونه(،، دا موزیک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د رښتیاپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کیږي، د بېلګې په توګه موخه ورتیا، هنري خوندیونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کیږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ ځنګه جوړه شوې، داسې په نامه <u>empirische</u>یا په تجربو ودان، په رښتیا faktischeیا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه ډېره زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې څخه درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه <u>empirische</u>ایمپریکي کارونه په پیداښتې پوهنو کې.

.

-- سم اندیز-شمیرپوهنیزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ریښه ۱۲ ده او پوره سم یې ۱۲±،،). دا د شمیرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتیدونکي غوښتنې (،، سپین و برګ ته ښه باجه یا رباب وهي،،).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- يوه لار ،يوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی بايد له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تيروتنې څخه و ناوړه کړنې يا ګوناه ته اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتيو-يا مثبت اخلاق Ethikالې دي.

-- hermeneutischeروښانه، موخه ښوونيزې غوښتنې (،،د سپين بيرغ ښکاره کونه دا پوهېدنه لري،چې: ،، موږتسليم يو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دنني سايکولوژيکي يا دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychischeoder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبينی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څيلزيوس ښايي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کيږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په يوګړو يا ځانګړو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، ګوېټې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوېټې په ځای مې کوم افغان ليکلی،نود زېږېدنې يا مرګ ورځ مې بې بايد اسانه پيداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشينی).دا ډول غوښتنې د تاريخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډېنګری شته،،).

--- په تجربوي قانونمندی يا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک يوه کريستال ګلنی په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کيږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

موږ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه يو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بيا بايد وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Imperativ په امريه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شميرپوهنه)

يادونه: دا په ژبپوهنه کې هم بايد همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شميرپوهنه اوسم اند کې يوه نوې پيژندنه ده، چې دا له اکسيومونو، پيژندونو او تازه پيژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کيږي يا جوړيږي.د دې لپاره چې د يوې جملې وينا وپيژندلشي، بايد دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتيب په يوه اهرامډوله ترتيب په برخو ووېشل شي، چې ترتيب يې داسې برېښي:

۱- Lemmaمرستندوی جمله (د يوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲- Korollarد کره کونو يا ترې لاس ته راوړنو يوځايکول، چې دا له يوې جملې يا يوه پيژند بې له لويو بوختوالو څخه راکول کيږي. زياتوخت پای لاسته راړونې)

۳- Proposition (سم انديزې ويناوې).

۴ – جمله يا تيورېم Theorem (پوهنيزه – او بنستجمله يا ستجمله. Theoremتر اوسه پورې په زياتو ژبو کې کارولکيږي.

تل ژبنيز – يا ورځنې ژبنيز ليدنې غوښتنه

--- تل ژبنيز ليدنې غوښتنه په توليزه توګه فکر دی.. که سړي ته يو فکر يا پيښه پيدا شي، نو سړی کړی شي دا يوه غوښتنه وبولي.

بيلګه- غوندااله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بيايم.

پوهېدنه يا مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له ليده يا له مخې:

ويناډولونه يا وينابڼې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې Modiمودوله يا ويناډولونه شته: اينديکاتيو ، اوايمپيراتيو

اينديکاتيوIndikativنومينال وينابنه ده: ته کونيونکتيو ځې، هغه ځي او داسې نور.

د غوښتنو و پېژندنې ته ځرګندونه

غوښتنې ډېر وخت د پېژندنې سره فرمولبندي کيږي، سره له دې چې پېژندنې يو مودوس دی، چې له هغې سره په رښتيايني خبرې کيږي. که ته يو څه وغواړې، نو ته دې وکړی شې، نو ستا مخامخ بايد رېښتينی و پېژنې همداسې د تا په غوښتنو باور ولرې، نيسو چې ته او د تاملګرې او ملګرې په يوه هنرمند غږيږې او ته د بېلګې په توګه لاندې ويناوې به کار اچوې يا په لاندې ويناو کار کوې:

هنرمند ډېرې پيسې ګټې.

له دې پرته هغه ډېر قراردادونه دلاسه کړې دې.

دا غونډلې تر هغې پورې غوښتنې دې، تر څو پورې يې چې رښتياوالی نه وي ښوول - يا جوته شوې وي.

که د بېلګې په توګه دا نه وي تظمين شوې، چې دا هنر مند ډېرې پيسې اخلې، تر هغې پورې دا جمله يوه غوښتنه ده.

پېژدنهIndikativ

د پوهنيز پېژندپوهنې کره کوولو پېژند

پوهنيزې پېژندپوهنې erkentnisse يو رېښتينی پېژندلشوی رښتياوالی انځوروي.

کونيونکتيو يا ناسيده وينابنه: غوښتن- يا هيله بنه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ايمپيراتيو Imperativامربنه: لاړ شی.

Konjunktivناسيده وينا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونیونکتیوپه هغه حالتونوکې کارول کیږي، چې ریښتونی نه، بلکه یواځې شونی یا ممکن وي. یا دا:

ډېر وخت وینا په ناسیده ویناکې د امکان یا شونتیا په چاپیریال کې راځي، دا د امکانبنه یا شونتیا بنه او یا کېدنتیابنه هم بلل کیږي. کونیونکتیودا نه ښايي، چې یو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږده او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه لیکنې مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مینه نوره هم زیاته شوه اوداسې وایم، چې په دې زاړه بدن یا تیروخت د ژبې زده کړې شم.

Adeverb ادورب یا رابندونه او ډولونه یې (ګومان مې دی دې موږ قید وایو):

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دئ او یا یو اتریبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاس څخه، له دباندې څخه، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، وهلته، د مخ په لور یا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد وخت؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

.

(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترځ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
موډال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، څرګند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتېږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د ترنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. ترنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویویونه د خوندیوني او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

اړیکوینیز ادوربونه جوړیږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله. سم يې: پر څه هکله باندې
له ترنوي سره کېدی شي ویونه، وییونډلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

له ویونترنو سره به ویونه، وییونډلې یا غونډلې یو له بل سره تړل کيږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو ترني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: سپين، غرنی او تورګل و ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپينګل او ملالۍ سررول(بنسټرول يا اصل رول) لوبوي. (لکه په فيلم کې)

له وييدلو (- ګروپونو) سره تړنه

بېلګې: د ډلي کار ولاس ته راوړني به په يوه ستره پلاکات يا يوه ليدونکي تخته- ليک وښول شي.
په غونډالتړنو(Parataxe) کښې له دوه سرغونډالو سره.

بېلګې: سپين فيلمجوړونکی دی او سپينګل د کامرې و شا ته ولاړ دی.

ملالۍ غواړي ومورزيم ته لاړه شي، خو (مګر) سپينه په مينه و سينما ته ځي.

له سر- يا بنسټغونډالي او څنګغونډالي سره غونډالزياتونه يا ورزياتونه

بېلګې: لمر بېرته ځليږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنګي ودرېده.

پوستوالا يا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورينګي وه.
يادونه: و ما ته ګرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، بايد وي، که د پسي ځاينيوو يا داتيو حالت دی.

يادونه: د ګرامر له مخې څخه به يي ،، سره له دې سره،، ليکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپير ولري. ټوليز فکر اړيين دی.
له ترنويونو سره سرې کړی شي خپل نيت ووايي يا ځرګند کړي.

يو له بل سره لړی کې(kopulativ):

بېلګې: همداسې، او، لکه څنګه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته) يا ښه يي:
له دې څخه پرته ، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: زه په سپورټتېولنه کې غړی یم، همداسې په موزیکښونځي کې هم.

ځه پردیکول (پردي)(disjunktiv):

یا- او یا، یا....

بېلګه: مورږ یا په ګاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): ځه بندول یا رابندول یا کمول

مګر، ځانله، تېک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلګه: مورږ اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلګه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغئ (را نه غئ)، ځکه ګاډئ ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلګه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوګیږي (که غواړئ درد لري).

(negierend): ځه نه کول (نه والی) (او که ځه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له ، په ځای . نه-بلکه...

بېلګه: هغه په وربځو کې تېروت، چې په ځای یې بېرته وکوټه-ګئ ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته)......

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تياتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنګه، پس نو، کله چې، ټيک داسې....

بېلګه:سپين داسې اغيز وښود، چې ګوندې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په څرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- يا ځکه چې ---- يا له دې سره چې هغه زيات تمرين وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل يا قانع کول، ښه يې:ورباندې منل :

په رښتيا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جګړ څخه خبروو، خو موږ بيا هم لاړو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زيات،مخامخ، هم، بياهم، د څه مخامخ، خو

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مينه و سپورت ته ځي.

(proportional): نسبت څرګندونه (متناسب) يا پرتله ييز يا ورته:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پيسې اخلي. يا: سپين و روښان ته جګ دی.

(modal): يو رقم او ډول څرګندونه يا ښونه
په دې چې، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه مور نیکمرغه کوي، په دې چې یا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغونډالې یا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرګندوي او هو همداسې د څنګغونډالې پيل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خونديوني له مخې سرې توپيروي:

:Haupsatz als Aussagesatz
سرغونډاله د ويناغونډالې په توګه

بېلګه: ورینګي وریږي. توپ رغړي. زدکونکی یوه غونډاله لیکي.

یادونه او پېژند: وینا د ویيونو داسې څنګ پر څنګ باندې ایښوونه ده، چې یو رښتیا ارزښا رښتیا یا نارښتیاولري.

ويناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا یې ښوول کېدی شي یا باید و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

:Hauptsatz als Fragesatz
سر- یا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه: (ایا) ورېنګي سبا وریږي؟ ولې غونډوسکه ورغړېده؟ (ایا) ته یوه غونډاله لیکې؟

یادونه: که پام مو وي، نو د ويناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپیر نه لیدل کیږي، نو دا پوښتنغونډاله به یواځې له پوښتننخښې سره موخه وره کوو او که ،،ایا،، به ورسره لیکو؟

په ويېنه کې يې بيا روښانه توپير شته.

:Hauptsatz als Aufforderungssatz
بنسټغونډاله د امریه غونډالې په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېبلګه: سملاسي يوه غونډاله وليکه! ناسمون مه کوه!ليکه!

سرغونډاله د درنښت امريې په څېر

بېلګه: هيله ده چې په غونډال ليکنې پيل وکړې.

يا: که و هغه ته څه ووايې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالي په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پيل کړې!

سرغونډله د غږغونډلي په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسې ناوړه!
Infinitivsätze ايفينيتيو د کړنوي بنسټېنه يا بللبنه او و هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.هغه له وی بنسټ او پايونې څخه جوړه ده. اينفينيتيوغونډالې له ټاکلو ويونو او اوړونونو يا ښه يې بنه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلګه : ومخ ته لرل (د يو څه کړنې). زه و مخ ته لرم، چې د تېنيس لوبه پيل کړم.

زيات وخت اينفينيتيوغونډاله له سرغونډالې وروسته ځای ياځای په ځای وي، داکړی شي چې د غونډالې پيل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)
اېنفينتيوغونډالې د کړنويونو سره په بنسټېنه غونډالې دي.

”Infinitivsätze ohne “auf
اينفينيتيو غونډالې بې له،، باندې،، څخه

بېلګې: پر څوکی ناست پاتې شه. سم يې: پرڅوکی باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

”Infinitivsätze mit “mit د الماني او پښتو غونډلجوړونه پوره توپير لري.
اينفينيتيو غونډلې له ،،سره،، سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیو غونډالي ،، مودال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

ته کړی شې (اجازه لرې) له ټولګې سره و رسختي یا و ارامی ته لاړ شې

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفیتیو غونډالي له ،، به،، سره

بېلګې: موږ به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشې.

: Partizipialsätze

پارتیځیپغونډاله یوه ځنګیزه غونډاله ده له پارتیځیب ۱ سره(پارتیځیپ پرېزنس) یا له یوه پارتیځیب ۲ (پارتیځیپ پرفکت) سره. دا برخغونډاله د سرغونډالي و شي ته موخه لري او داپارتیځیپ په ډېرو حالتونو کې غزېږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیځیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلېږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خویوېي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنویي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze
پارتیځیپ غونډالي د پارتیځیب ۱(پارتیځیپ اوس وخت) او پارتیځیپ ۲ (پارتیځیپ تېر وخت) سره جوړېږي.

پارتیځیپ ۱ له یوې پارتیځیپغونډالي له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلګې: په الوتکه کې ناست، وجګېدو ته صبر کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتيځيپيالغونډاله کې له پارتيځيپ ۲ سره کړنه په بنسټ – يا سرغونډاله کې کړنې
څخه د مخه کړل کيږي.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي يا ګولساتونکي) وکولی شو
هغه ونيسي.

همدا اوس چې دی وېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوې غونډالې

يوه غونډاللړۍ(Parataxe) – غونډالتړنه هم بلل کيږي- له دوه يا ډېرو برابرارزښته
غونډالو څخه جوړيږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځې(،) او پلار وخرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزياتونه (Hypotaxe)له سر- يا بنسټغونډالې (زيات وخت له يوه تړنوي سره تړلې)
څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هيپوتاکس لاندې د يوې څنګيزغونډالې د بلې څنګيزغونډالې سره ترتيبول
پوهيږو. يوه ګډوله غونډاله، چې له يو ځله يا له ډېرځلو هيپوتاکسو څخه لاس ته راغلې
وي، په ژبلار کې غونډالزياتونه پوهېږو. (کېدی شي مور د مخه بل څه نومولي وي،
خو زه ترې خبر نه يم. زه ملامته يم).

له غونډالزياتونې څخه په ژبلار کې يوه ګډوله غونډاله پوهېږو، چې لږ تر لږه له يوې
بنسټ – يا سرغونډالې او له يوې څنګغونډالې څخه جوړه وي(او يا هم زياتې
څنګيزغونډالې ولري). غونډالزياتونه د هيپوتاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده.
بېلګه: زدکونکی پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکی پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالزياتونه يا له څو غونډالو يوه جوړونه....

په غونډالزياتونه- يا له څو غونډالو څخه يوه جوړونه کې بنسټ-يا سرغونډاله او ځنګيزغونډاله.

ځنګيز- يا ځنګغونډاله د بتسټغونډالي و مخ ته، و ځنګ ته او يا د بنسټغونډالي په منځ کې وي. هلته يوه غونډالزياتونه و منځ ته راځي.

-- ځنګيزغونډاله له بنسټغونډالي څخه د مخه:

بېلګې: دا چې يا ځکه چې باران وريږي، لوبه په کوټه کې کوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- ځنګيزغونډاله د بنسټغونډالي پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، ځکه چې باران وريږي.

زه سينماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- ځنګيز غونډاله د بنسټغونډالي منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وريږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې، چې وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- ځنګيزغونډالې

ځنګيزغونډالې کېدی شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپير شي، بيا کېدی شي غړيغونډالې وبلل شي.

-- شيغونډالې(غړيغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، بايد وخوري.(څوک بايد وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . - څه (شی) مې خوښوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- شيغونډاله(غړيغونډاله د خاوندوالي -، داتيو-، خاوندوالي- يا اړيکوين شی پر څېړ يا بڼه باندې):

بېلګه: زه پر ياد باندې لرم يا ښه يې: زه ياد لرم يا راوړم، چې هغې يوه جايزه ګټلې.(څه(شی) زه څه په ياد لرم؟)

سپين سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپين څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه يوه جايزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze:ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله يا هغه وخت) چې هغه د کورکار و پای ته ورساوه. (هغه کله و لمبا ته لاړ؟)

سپين ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپين ناوخته راغی؟)

Attributsätze:اتريبوتغونډالې:

اتريبوتغونډالې په ژبلار کې يوه څنګيزه غونډاله ده، چې د يوه اتريبوت دنده لري، داسې چې له يوه نوم (سوبستانتيو) يا د يوه سوبستانتيو ګروپ په واک کې وي.

بېلګې: سپي، چې غاپي، نه داړي.(کوم سپي نه داړي؟)
پيل(فيل) اوموخت(عادت) لري يا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي) (پيل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze ترنغونډالې:

څنګغونډالې د ترنويونو له لارې لاربښوديږي

کړنوی زيات د څنګيزې غونډالې په پاي کې ځای په ځای وي.
د خپلې غوښتنې يا نيت سره سړی دا توپيرولی شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالي (لاملغونډالي)

(ترنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه يې.
و سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پیل دئ

Konditionalsatz(شرطی غونډاله)
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

بېلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم یا کړم، که ته راځې.

(د رقم او ډول غونډاله،) Modalsatz (Satz der Art und Weise
(کنجنکشن یا تړنویونه: داسې چې یا که چېرې، که چېرې،که)

بېلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږی.

(Temporalsatz (Zeitsatz
(وختغونډاله)

(تړنویونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، په ترڅ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر،، لیکلی وو، خو د وروستیو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دئ او څه پرېپوهېدنه نه لري. دا موصوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)، ....)

یادونه: پورې د تړنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاینیوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. یا ۱۰ – ۱۱ بجو

بیا یادونه: دا ،، تر،، ګوره تړنویي نه دي، دا د حالت اړوند مورفیم دی او دا ،، پورې،، پسېتړلی او تړنويي دی. دا په ګرامري حالتنو کښې روښانه شوې.

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د کاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېد.
ګومان مې دی لږ تکرار شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډالجوړونه

یوه ساده غونډاله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېډیکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېډیکات)

ژوندېپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېډیکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېډیکات)

څوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېډیکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېډیکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېډیکات)

سترنج د وختتېرولو له امله کړم

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتریبوت+ شی+ځای ادوربال+ پریدیکات)
وکوم ځایبدلونونو ته شونتیا شته؟ یا کوم ځایبدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
څوان خپل ملګری ګوري. (شینوم+ د خاوندوالي شی+ پرېډیکات)
پوښتنه یې هم همداسې ده، خو ،، ایا،، یې و مخه ته راتلی.
(ایا) دا څوان خپل ملګری ګوري دا څوان.(نوم+خاوندوالي شی+ پرېډیکات)
شینوم(غونډال اله) او پرېډیکات (غونډالوینا)

(یادونه: پرېډیکات هغه څه دي، چې یوه کړنه کړل کیږي یایوه کړنه کیږي)

د غونډالغړو سره

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شینوم(غونډال اله) او له پرېډیکات(غونډالوینا) سره سړی کړی شي ساده غونډالې جوړې کړي.

بېلګې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سړی پخوي. ښځه ګنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ایا)هلک لوبیږي؟ (ایا) موټرروانیږي؟ (ایا) سړی پخوي؟

یادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنګه راغلې وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتننخښه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو.
شی یا ښه یې نومويی کړی شي

یو نوم/ شینوم – یو نوموی -

یو نوموی له مل سره-

یونوم/شینوم له اتریبوت سره -

یا هم یو نومځاینیوی وي.

یادونه: په بخښنه. تاسو پوهېږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟(نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی
(Das Prädikat (Satzaussage
پرېډیکات (غونډالوینا) (څه کیږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښیږي...؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېديکات وايي، څه دي، څه پېښيږي يا څه کړل کيږي يا څه کيږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېديکات زده کول.

پرېديکات تل يو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern
له غونډالغړو سره

شينوم يا نوموي(غونډال اله) او پرېديکات(غونډالوينا)

کېدی شي سړی ساده غونډالي جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالي په څېر: ايا کوچنی لوبې کوي؟ ايامو ټر ځغلي؟

ايا سړی پخوي؟ ايا ښځه کار کوي؟

يادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ويلو څرګنديږي او زيات وخت د ،، يا ،، ورسره نه ليکي يا وايي.

اتريبوت- ورزياتونه
اتريبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتيوي يا خويوييز اتريبوت(هم: اتريبوتي خويوييونه):

خويوی يا هم ګڼوی له يوه نوم/سوبستانتيو سره زياتيږي:
بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دريم ځای

:postpositionales Attribut

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرېپوزیشن لپاره څېړل وو، خو پښتو پرېپوزېشن نه لري، نو د تېر غوندې به کله د پښتو یو او کله بل حالت وي.

اتریبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د یوه شي ورزیاوتونه

اړیکوییز اتریبوت:

اتریبوت کېدی شي له دېرو وییونو او له نورو وییونو – د یوه اړیکوي سره په ترنه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپیوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

:Genitivattribut
خاوندوالي اتریبوت:

شي یا نوم ته په خاوندوالي ورزیاتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی بنه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښېده.

یادونه: موږ د ځنګه والي یا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې لیکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو یې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizipپارتیځیپ:

د کړنوي لپاره یوه د نخښونې بنه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خویوي (جګوالي توان) خویییونه لري او له دې سره د کړنوي او خویویي په منځ کې ځای نیسي (په دواړو پارتیځیب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتیځیپ دی.،،

Partizip als Attribut ►
پارتیځیپ د اتریبوت په توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: خوښو ليدونکو پر خپلو ځايونو باندې چغې کړي

هغه په ځغاستندې – يا ځغاستپټۍ (ور) زدکړه (تمرين) ورکوله.

غونډالجوړ ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځۍ، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

ما غوښتل و سينما ته لاړ شم، خو بايد په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لروده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
تېر وخت ۳ ► Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit
۱ Futur I = 1. Zukunft ► . راتلونکی
► ۲Futur II = 2. Zukunft . راتلونکی

تېر وخت او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنويونو ،، لرل،، يا ،، يل،، سره.

راتلونکي له مرستندوی کړنويي ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتياده،

په پښتو غونډله کې کړونې چې د اينکليتيکي نومځاينيوو په بڼه دي، د کړنوي پای کې راځي او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له يوه وي ځخه جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوي او کړونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خوری...

يادونه: دا پورته، چې مور اينکلتيکي نومځاينيوي بللي، دا په خټه کښې د کړنوييونو، له وخت سره سم يا وخت اړنونده بڼه بدلون يا ګردان دی. مور په پښتو کښې داسې بلد شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو، چې ګوندي د ببلګې په توګه ،، له ځم سره،، که ،، زه ،، ونه لیکو، نو دا به بسیا کوي. موږ یرې باندې پوهېږو، خو دلته مو هغه ګرامري پوهېدنه ناسمه کوي او دا په یاي کښې دا د وخت اړونده مورفېمونه مو ونا سمونونو ته رابولي، چې ګوندي په ،،راځم،، کښې به دا ،،- م،، د نومځاینیوي لپاره وي، خو داسې نه ده او دا د کړنویي د بڼېبدلون یا ګردان دی.

فکر او مرسته: له دې سره ډېرو ګرانو ژبمینه-وال او ژبپوهانو، تاسو هم د لومړي ځل لپاره مخامخ کېږي.

مرسته: په پای کې د کړنې سره د کړونې ځاینیوي ځاینیوو تورو ته څه وایي؟

ایا دا لوریز یا لنډ نومځاینیوي دي، که څنګه؟

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اینکلیتیکي نومځاینیوي بلل کیږي.

د کړنویونو بدلون یا بدلېدل (له لرل او به سره)

بېلګې ناتوانه کړنویونه .... بېلګې توانمند کړنویونه

اوسمهال: ..... زه وایم......... زه ځم

ته وایې .... ته ځې

هغه (ن، ښ) وایي ..... هغه (ن،ښ) خي

موږ وایو...............موږ ځو

تاسو وایئ............ تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وایي.............. هغوي (ن،ښ) ځئ

اوس تېر مهال یا پرفکت: ما ویل .... زه تللم(*)

تا ویل................ ته تللې

هغه(هغې) ویل .... هغه تللو، هغه تلله

تاسو ویل (ویلو)..... تاسو تللئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي ويل(ويلو).... هغوي تلل(تللې)

موږ وويل...................موږ لاړو (لاړلو)

تاسو وويل .... تاسو لاړئ (لاړلئ)

هغوي وويل(وويلو)..... هغوي لاړل (ښ لاړلې)

پرفکت :...... ما وويل............. زه لاړم (لاړلم)

تا وويل (وويلو)....... ته لاړلې

هغه، هغې وويلو ... هغه لاړه(لاړلو)

ښ. لاړه (لاړله)(توپير په ه کې دئ.

موږ وويلو .... موږ لاړو(لاړلو)

تاسو وويلو......... تاسو لاړلئ

هغوي وويل ....هغوئ(ن،ښ) لاړل (ښ. لاړلې)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لاړم فکر : ماويلي وو

تا وويل...... ته لاړلې .... تا ويلي وو

هغه، هغې وويل........ هغه(ن،ښ) لاړه (لاړله)

موږ وويلو .... موږ لاړلو

تاسو وويلو .... تاسو لاړلئ

هغوي وويلو................. هغوي (ن،ښ) لاړلو (لاړلې)

راتلونکی ۱ : زه به وايم.................. زه به ځم

ته به وايې .... ته به ځې

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به وایي................ هغه به ځي

موږ به وایو........موږ به ځو

تاسو به وایئ........... تاسو به ځئ

هغوي به وایئ........ هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ویلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ویلي وي...... ته به تللی وې

هغه به ویلي وي........ هغه به تللی وي

هغه به ویلي وي..... هغه به تللې وي

موږ به ویلي وي........... موږ به تللي وو

تاسو به ویلي وي............ تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ویلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللې وي

لاندې ته یادونه: په لاندې کې د لرل او یل کړنویو سره بې له ځانیز نومځاینیوو هم دا غونډالې د یوه ویي په څېر سمې دي. لرم، یم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – یا نه کړونی

غوره یادونه: موږ په الماني یا لاتین کې اکتیو او پاسیو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا په دې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني لرو، خو که په پښتو کښې ورته فکر وکړو، نو موږ په پښتو کې دا دریواړه لرو: کړونی، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو یا پېړ کښې ښه روښانه شوي دي. یا

یادونه: او هغه عربي یې فاعل او مفعول (کړونی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې یې باید پرېکړونی او بل یې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی یې وبولو بسیا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کړنغونډالې کې شی (غونډالپوره کونکی) په نه کړونغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کیږي.

کړنغونډاله(کړنبنه): ملالی(سبجکت) وهوګۍ(ابجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېډیکات).
ناکړنوی (زورېډبنه): هوګۍ(سبجکت) ډاډمنه کیږي (د ملالۍ له خوا)

Aktivاکتیو:

په یوه اکتیو- یا کړنغونډله کې سبجکت کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالې هوګۍ ډاډه کوي.(ملالی کړونې ده، هغه وهوګۍ ته ډاډ ورکوي. هوګۍ نه کړونې یا موخه اله ده)

هوګۍ ربړیږي.(هوګۍ په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی دړه وازوي. (ځلمی پخپله دړه وازوي.)

زه ښوروا لړم. (زه پخپله ښوروا لړم)

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی: دا نه کړونی د کړوني مخامخ دی، نو دا ناکړونی دی.

بېلګې: هوګۍ ډاډه کیږي. (هوګۍ پخپله څه نه کوي)

دړه وازیږي. (د دړې وازول پېښیږي. یو شی دا وازوي)

ښوروا لړلکیږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، یو کس یې لړي.)

پرېکړونی: سپین هوګۍ وهي. دلته سپین کړونی او هوګۍ پرېکړونې ده.

هوګۍ وهل کیږي: دلته هوګۍ نه کړونې ده. (دلته دې په ګډه فکر وشي).

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غونډالغړی، چې د کړنوي، په خاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه دما د کورکیلي لټوم.،، ،، د ما د کور کیلي،، یو نومیز غونډال غړی دی، چې د خاوندوالي په په بڼه کښې دۍ او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: موږ باید وهڅېږو، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیداېښې توګه راتلی شي، بې‌پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، باید ولیکو. له دې سره د غونډالې ځرنګوالی هم په پام کې نیول کړي، چې باید ونیول شي.

۱ – سیده شی نخښونه له سیمانتیکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سیده اغیزمن شی یا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کېدنجوړښتونو شی یا ابجکت کیږي. ،، د کور کیلي د ما له خوا څخه لټول کیږي.،،

۱ - ،، داسیده شی پسې نښتی له کړنویکړنو (یا د کړنوي له کړنو) څخه اغیزمن دی...،،

ویی - یا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسیده شی

ویپپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په داتیو ډول وي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده پوره کوي. دا کلیمه د برخې په څېر د جینیتیو لپاره دنده هم پوره کوي –

او داتیو شی همداسې اړیکوي شي لپاره کارول کیږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې باید لیکل شوي وی، خو نور ورته سترې شوم.
کارونبېلګه:

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومینال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتیو او پښتو کې ،، له تا،، حالت یا پېښ کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم،، ته د یوه سیده شي دنده پوره کوي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- د ناسیده شي نخښونه د داتیو لپاره کله د همهغه پوهنیزه کلمه د پاس کلیمي(دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ویلی، هغه بیابل څه دي) لپاره کارول کیږي پرته له اکوزاتیو(سیده شی) څخه.

-- دا ناسیده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سیده شي څخه په ځېر نه د یوه ناکړوني غونډالي سبجک(نوموېي) په ځېر کارول کیږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کیږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسیده شی ،، له تا،، په داتیو حالت پاتیږي.

Der Konjunktiv ترنویي یا - لغات

کونیونکتیو یا کنجنکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ ترنویی ۱

۱ – کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوڅه) رابلنې ته وایي (افاده کوي).

دا چې ویل کیږي، لا تراوسه رښتیا شوي یا کړل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا څخه داسې غوښتلکیږي.

بېلګه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هګۍ واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسیده/ نه وېیزې (نه ور غږیزه) ویناوي جوړیږي.

بېلګې: ځوان وایي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وایي، هغه دې پیسې سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابڼه) ترنویز ۲ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړی خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلې وی.

ما به و تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي.

بېلګې: نو دا به وو.

د ازموینې لومړی پړاو به تا اوس و سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځې کې وی.

۵ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که مور د ښونځې کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په ترنویونو ۱ کې

اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ځې ته وایې ته خبرې کوې

هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.

موږ ځو موږ وایو موږ خبرې کوو

تاسو ځئ تاسو وایئ تاسو خبرې کوئ

هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي

Perfekt د تېر وخت کړنبنه او هم پایشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ویلي دي ما خبرې کړي

ته دې تللی وې تا ویلي دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي

موږ دې تللي یو موږ ویلي دي موږ خبرې کړي دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ویلي وي تاسو خبرې کړي دي

هغوي دې تللي وي هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووایم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووایې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووایې هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووایو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووایئ تاسو به خبرې وکړئ

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي   هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ویلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ویلي وي   تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ویلي وي   هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو   موږ به ویلي وي   موږ به خبرې کړې وي
تاسو به تللي وی   تاسو به ویلي وي   تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي   هغوي به ویلي وي   هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سیده ویناوې یا – خبرې یا ګړېدل(؟)

یادونه: ما پورته د هغه اړوند ویې دوه دوله پوهېدني لیکلي. دا توپیر لری. د سم اند له مخې وینا یو څه او خبرې بل څه دی. وینا یو ربښتیا ارزښت ربښتیا یا نارښتیا لري او هغه باید وښوول شي، چې داوینا ربښتیا او که نارښتیا ده او خبرې دا نه وايي. دا به داسې ووايو، چې تول هغه ویل، چې دا د وینا پېژند نه لرې، خبرې دي.

سیده خبرې د یوې غونډالې برخه ده، چې ویونه بېرته ورکوي، کوم چې ویل شوي وي.

دا ویل شوي چې په نخښنه کړو، د نخښونخښو منځ کې ځای په ځای کیږي.

شونتیاوې:
پلار وویل: ،، نن موږ یو چکر وهو.،،

،،نن موږ یو چکر وهو،، ، پلار وویل.

،، نن،، ، پلار وویل، ،، موږ یو چکر وهو،،.

،، ایا نن یو چکر وهو؟،، ، سپین وپوښتل.

-

-

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ

،، موږ نن یو چکر وهو!،، ، سپین غږ کړ.

ناسیده خبرې Dir indirekten Rede

په ناسیده خبرو کې (نه وییزې خبرې) دا ویلشوې وییونه بېرته نه ورکوي، بلکه په یوه وییزه خبرې خبر ورکول کیږي.

سړی دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سړی د یوه بل یوه وییزه خبره یو دریم ته ورکوي.

ناسیده خبرې دې په کونیونکڅیون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپین و ماته وویل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکې) و لوبغالي ته ځي.

سپین و ما ته وویل، چې هغه نن د فوټبال(پښو غونډوسکې) ولوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسیده خبره په کونیونکڅیو ۲ کې ده، که کونیونکڅیون ۱ څخه یواځنی روښانه وي:

سپین وویل، که د هغه مورپلار نن یو نوی موټر اخستلی وی، ما به هیله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسیده خبرې زیات په اینديکاتیو وي، که روښانه وي، چې یوه ناسیده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې له یوه غونډاله کې له یوه پیلویي سره .

سپین وایي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري یا ----،--لومړیتوب لري.

انتروګاتیوغونډالې Interrogativsätze
روښانه ده، چې ته به په دې وییتو کې ځانله پوښتننخښنه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکي یا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي وییونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټولیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

توګه یا په ټوله کې پوره پېچلې ده، -خو دېره دا بیا هم ښېخي سم اندیزه او یواځې کېدی شي- چې پېچلې روښانه شوې وي. ګرامر(پښتو ژبلار) ټکي په ټکي ژباړل شوی

.

(*) ،، د لیکلو هنر،،. نن موږ د دې لاندې د ویونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهېږو، دا په دې پوهېدنه چې د یوې ژبې لارسیستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو د موږ د پښتو ګرامر یا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپېریالونو ووېشو:

انعطاف(اوړېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د وییونو د څرنګه والي سره نه یو مخامخ شوي.

سړی په یوه څه هلته پوهیږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې یې پام ته راشي، چې څه! څه دي؟

اوړېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه وییوواو نورو کارول باید موخور وي.

اوړېدنه کې لور یا موخه له یوې لور یا یوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدلیږي.

یادونه: موږ په ځمککچپوهنه کې وایو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کږه خپله لوره اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلوي، نو له دې امله اوړونټکی ورته وایو.

خوزندtransformiéren/

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

د اوړېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱ ا - ترانسفورمي یا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱ ا – کې د موټر لوربدلون ځان چمتو کول...: ب) رېفلکسیو یا بېرته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیداښت(بې له ډېرو):

یادونه: کېدی شي دلته لږ بیا راتلنه وي، خو لوستل یې ښه دي،

.

ژبپوهنه ۱ ۷۰ .

ټولې هغه ژوندۍ او مړې څرګندېدنې یا پېښېدنې یا پېښې، چې بې د انسان له څه کړنې څخه شته یا ومنځ ته راځي پیداښت دی. یا پیداښتي دي

،، ناژوندی پیداښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تیګو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی یا د ټاکلو ځایونو(چې انسانان نه وي ورغلي او یا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

،، غوړېدلی پیداښت،،

وییېولونه

په پښتو کې .... ویېولونه شته: نوم، ادجګتیو یا خوی وی، نومځاینیوی، ګنیزویونه، کړلویونه، ادوربونه، اړیکویونه یا نسبتي ویونه، ټړنویونه او انترجکشنونه. دا ویونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ویېولونو ووېشل شي. دا د یوه لنډه یادونه وي او نور و مخ ته نه شم تللی.

غونډالغړي

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي جوړښت په واک کې دی. دلته یا له دې سره باید ته غونډالغړي او وییېولونه سره ردبدل نه کړې. ویډول ټولګی یا کاتیګوري بلل کیږي، په کوم کې چې ته هر ځانکړی ویي ترتیب کولی شې. غونډالغړي په ځټ د یوې غونډالي توکي دي، دوي یوه دنده سرته رسوي او کله کله کړی شي له یواځې یوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو یونو څخه هم یا وییګروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغړو پورې شینوم، برېدیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتیوشی او اړیکویشی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنګه او یا ولې یو څه پېښیږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي له یوه ژورې څېړنې څخه راوباسي.

وختبنه: موږ په پښتو کې درې وختبنې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لپاره چې دا مهالبنيAdpositionenاړيکويونه يا نسبتي ويونه د کسانو، شيانو يا پېښنو په منځ کې اړيکې ټاکي. له دې امله اړيکويونه هم بللکيږي.دوی کړی شي کوزال **kausale** (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال **lokale** (ځای بېلګه: (کره، باندې)،

تمپورال **temporale** (وخت-بېلګه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅه ته) يا مودال **modale** رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه يا اړيکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه يا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاييز: (پر يوه بجه باندې، د ١١ بجو په شاوخوا کې، پر ١١ بجو باندې)، وختيز ـ له ١١ څخه

ګڼيز

ګڼيز ګڼونوييونه دي او ګڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانوډېرى(سټ) دي. داسې په نامه توانګښونه هم شته(يو، دوه) يا هم څوموااليز (لومړی، دويم).

Interjektionenانترجکشنونه(ويين ويونه يا د وييونو ويونه) دا وېينوييونه يا افاده ويونه دی يا ټيک(فقط) ويل کيږي. دوي په رېښتيني د غوندالي سره يوغړيزوالي کې نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسوني ويلی شي(کله آ، هی هی ، بوی).

ويي جوړونه او وييپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکې همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځای اېښول شوي ويونه(ګډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه:

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړی په يوګونو غونډالغړو باندې يو ليد واچوې يا وپېژنې

د غونډالغړو ټاکنه

غونډالې له غونډالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنګه غونډالغړي ټاکلی شې او څومره غونډالغړي شتون لري يا شته دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلغړي څه شی دی؟
:

ژبپوهنه ١ ٧٢ .

لکه څنګه چې ته په ډاډ پوهېږې، غونډالي په خوښه نه دي جوړې شوي.دوي له غونډالغړو، په دې پوهېدنه چې له وییونو یا اړوند وییونډلي څخه جوړ دي. غونډالغړي د یوې غونډالي په دننه کي یواځي یا فقط د پوره برخي په څېر غونډالي ته ور واچول، لرې یا د بل ځای نیوي کېدی شي. سرى غونډالغړي په ورڅخه نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغړو سره توپېروي.

د غونډالغړو او وییډولونو په منځ کي څه توپیر دی؟

دا غوره ده، چي ته غونډالوییونه د وییډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اوربدلیکړي، د بېلګي په توګه ادورب(وییډول) او ادوربال(غونډالغړي).

وویډولونه د غونډالي توکي دي، له دې سره هر یو ویي تنظیم یا ترتیب کیږي. ګرنوییونه،نومونه یا خویوییونه د وییوندولونو بېلګې دي.

غونډالغړي یې په څټ یا مخامخ د غونډالي غړي دي. غونډالغړي بیا له بېلابېلو وییونو، وییډولونو یا وییډلو جوړ دي.

سپین چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپین: سبجکت یا نوم

- سرته رسوي: پرېدیکات(Prädikat غونډلوینا، چې یو شی یا څوک څه کوي او یا له هغه سره څه پېښیږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دی یاشتون لري؟

ژبپوهنه ۱   ۷۳   .

ترې نه تېرېدونکو غونډالغړو پورې نوم او پرېدیکات اړه (که غواړی تعلق) لري.

یوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغړي لري. ټول نور غونډالغړی لکه **adverbiale** ادوربال ټاکنې یا شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او نه هرومرو اړین.

ټاکل یا شیان پوره کونکي غونډالغړي دي او نه په زور اړیېن.

Das Subjektسبجکت یا نوموېونه یا شیان

سبجکت تل د نومیز یا بڼه یې د کړوني لپاره راځي او پوښتني ،، څوک و، چا، یاڅه؟،، ته ځواب ورکوي؟ سبجکت یا نوموېي په یوه غونډاله کې ښایي، څوک یا څه یو څه کوي. په هره پوره غونډاله کې باید یو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

نوم: ځوان بېدیږي.

ځانیز نوم: سپین بېدیږي.

نومځاینیوي: هغه بېده دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا،څه؟ سره کړی شې په یوه غونډاله کې سبجکت وټاکې. دلته یو څو بېلګې:

پرون په تلوېزیون کې ښه فیلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزیون کې څوک یا څه وښوولشو؟ سبجکت: ښه فیلم.

هوګی په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک یا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟ سبجکت: هوګی.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم یا وماته یې خوښي راوبخښله.

پوښتنه: چا یا څه زه خوښ کړم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبجکت(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې.

.

یادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نوموی یا سبجکت (دا ابجکت دی) د پرېکړوني لپاره هم راځي، خو د وخت سره اړوند یې د کړوني حالت سره نومځاینیوي بدلیږي.

بېلګه: څوک ووهل شو او چا وواهه. تېر وخت. او نور.

Transitivität (له لاتین *trānsitiō*) ترانزیتیواو اینترانزیتیو

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل)

پیل یادونه: زه دالیکنې له الماني ادبیاتو رانیسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه یا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شی، نو مرسته مو مه سپموئ.

ترانزیتیویتي(له لاتین څخه: اخوا تلل یا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه لیکم، چې هغه لوربدلون ته وایي، دا په دې پوهېدنه چې له یوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) یو ژبلاریز خوي دی، چې و یوه کړنوي یا په ټولیزه توګه یوه جوړښت یا یوه غونډلې ته لیکل کېدی شي. ترانزیتیو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم یو(سیده) ابجکت یا موخه اله و مخ ته ولرو یا همداسې له یوه کړنوي وغوښتل شي.

[intransitiv](#)اینترازیتیو هغه جوړښتونه همداسې کړنویونه بلل کیږي، چې سیده شی نه لري. که دوه شیان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv دیترانزیتیو(دي دوه ته وایي) بلل کیږي.

بیا:ترانزیتیو او اینترانزیتویا کړنیز – اوکېدنیز کړنوییونه او یا لازمي او متعدي: که رېښتیا ووایم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم یې لازمي او کوم متعدي دئ او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني یې ګورم، نو دا یو یې کړل کیږي او دابل یې کېدلکیږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکیږي)، نو ایا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړئ خوزند او ناخوزند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یې پېژند: هغه کړنوویونه ترانزیتیو دي، چې د کړوني په څنګ کې پرېکړونی هم لري (دوه ارګومنتونه). اینترانزیتیو یې په مخامخ یو کړونی بسیا کوي، داپه دې پوهېدنه، چې دایوه کړوني ته اړنه دی(یو ارګومنت) چې یوه غونډاله ترانزیتیو یا اېنترانزیتیو دی،
.

کېدی شي له پوهېدنې څخه یې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم یو ویي ترانزیتیو یا اېنترنزیتیو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمۍ ډوډۍ پخوي(ت)، ډوډۍ پخیږي(اېنت)

سپین کتاب لولي(ت) .   کتاب لوستل کیږي(اینت).

د ترانزیتیو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل یا پورېوتل (لکه له یوې پولې).

د موږ ژبپوهان ورته لیږنده کړنه لیکلی.

پوهنیزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل:

کړنیز کړنوی او کېدنیز کړنوی یا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتیا نه شته، چې موږ دې د ترانزتیو او اینترانزتیو لاتین ویي پوهېدنه ولیکو. دا د ما د وړاندیز نومونه هغه څه سیده په ګوته کوي یا ښایي.

په ټولنه کې: پلار او ځوی یا ځوي او پلار ترانزیتیو دي او ورور او بل ورور دا اینترانزتیو دي. له یو و بل ته سیده تلل او له یو و بل ته ناسیده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزیتیویتي د روښانونې په هکله نه هم اندیزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود ټولیزې ژبنیز ژبلار ي سره مخامخ لیدلور.

ترانزیتیویتي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزیتیویتي د یوه ویي پر خوي باندې، چې د څنګه والی یا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي یا یې پېژند ورکړ شوی. د دې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې څخه يو کړنوى ترانزتيو دى(چې ،،موخه ور،، کړنوى هم بلل کيږي)، که د هغه يو مللوبغاړى څنګه والى يا حالت خاوندوالى ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپيروننخبنه په پاسيووالي(نه کړنوالي) کې ده. يو کړنوى د دې له مخې ترانزيتيو دى، که د پاسيو و مخ ته تګ په لور کارول کېدى شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت يا شى سبجکت کيږي.

بېلګه: هغه پيسې ليږي – دا پيسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزيتيويتي

په توليزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې)په څټ لړ روښانه شوى. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزيتيو ټاکنو پېژندنخښنو په څېړ په چوپړ کې دى، نو په ژبنيز ليدلور کې د خاوندوالي و منځ ته راتګ د يوه جوړښت ترانزيتيو خوي په څېړ راوړل کيږي. په ژبپوهنه کې څنګه والى ، حالت يا کاسوس په سر کې يې پېژند د ترانزيتيويتي له مخې ورکول کيږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالي(؟) بنه يې يا اکوزاتيو(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدى شي د تراتزيتيويتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه يې را استل وموخه ژبې ته لړ څه ډېريږي او پېچلې کيږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالى او په توليزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

سپي پوليس وداړه.

پام، سپى داړي.

دا دويمه غونداله يوه توليزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانګړى حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتيږي يا غاب مات شو(اينت)

مور مړى پخوي(ت)، مړى پخيږي(اينت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمروړانګې د واورو سړي ويلې کوي(ت). د واورو سړي ويلې کيږي(اينت).

کړلکيږي او کېدلکيږي يا کړنيز او کېدنيز.

سيمانتيکSEMANTIK

ـ

سيمانتيک د ژبې برخه ده، له ،، نخښو،، پوهني سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښه د ويي ، کليمي او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځايناستي ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سيمانتيک د پيداښتي ژبې – دا هغه ژبه چې مور يې پېژنو او هغه د ژبې په څېړ راوړو چې څه به په سيماتيک کې و څېړل شي

په سيمانتيک کې د يوه ويي، د يوې نخښونې او يوې غونډلې پر پوهيدلو باندې لومړيتوب لري. که د بېلګې په توکه يو بې موخې يا ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدی شي د سيمانتيکي څېړنو پر بنسټ باندې د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښه شي.

که څوک د يوه شي ژبنيزه پوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتيک سره بوخت وي.

.

سيمانتيک په نوې مېديا کې:

په دا اوس وخت کې سيمانتيک د بريښنا لټونماشينونو ښه والي کې هم يو غوره رول لوبوي. دا لټونماشينونه د يوه وي يا وييبرخو په مرسته يا لاس په پای کې کره ميندي، چې پلټونکی يا لټوونکی يې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کليمو سره تړل کيږي.

کړنډولونه او بدلونونه يې

يادونه: دلته هم شايد څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کيږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کړنويونه ټولګيز دي او بايد ټولګيز شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالاندي ټول هغه څه دي، چې که څېړلشوي وي، ځو ډېر ښه او که نه، نو دايي بنسټيزه ليکنه او پيل دی، چې نوره بايد روښانه شی او روښانونه يې په ګرانو مينه والو لوستونکو او د ريښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتني هم بايد وڅېړل شي. داسې پيل کوو:

و لاندې ته يادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومې غوښتل له تاسو سره يې ګډ کړم، چې يو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه يې را څخه سم ونه ليکل شو بخښنه دې وي او تاسو يې سم کړی، چې همدا له اوس څخه مو د مرستي مننه (سم يې: له مرستي څخه مننه).

زه به دا ويپونه داسې وبولم: کړنوييونه

۱ – ناځواکمن کړنوييونه: هغه ويونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره بنه بدلوي، ناځواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۲ – ځواکمن کړنوييونه: هغه ويوونه چې پوره بنه نه ساتي او په يوه لار بنه بدلوي، خو ټوله بنه د ناځواکمن ويپونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۳ – بې لارې ګړنوييونه: هغه ويونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بې‌لارې کړنوييونه بلل کيږي.

دا ټول کړنوييونه دې ګران لوستونکي په ټولګيو د وېشلو وروسته سره ټولګيز وليکي.

بېلګې:

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږې، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی يم، درېدلی وې، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: وبه درېږم، وبه درېږې، وبه درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۲ ته: خوړل

اوسمهال: خورم، خورې، خوري.

روان مهال: خوړل مې. خوړل دې، خوړل يې، خوړل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ويې) خوړ، خواړه يا خوړل

تېر مهال: خوړلي مې(دې، مو، يې) وو.

راتلونکی: وبه يې خورم(خورو، خورې، خورئ، خوري).

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، يې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړئ، لاړه، لاړل، لاړه، لاړې(لاړلې)

روان مهال يا ځنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

دا پورته ګوره درې ډوله کړنويونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورته نومځاينيو کې موږ ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولي يا نه کاريږي او که ځنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګورئ.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځې لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شئ.

يوه بله ستونځه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو ژبلار کې له یوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خویویونه داسې انګېرل کیږي، چې ګوندې کړنوییونه دي، چې له تاسو سره یې ګډوم:

موږ خویویونه لرو او پوښتو، چې د دې خویویونو سره یو څه څنګه ابادوو:

خویوییونه: سپین، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټیټ.

یوه څه ته خوي ورکړه څنګه کیږي؟

که یو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خویویی + کول

ژبپوهنه ۱ ۸۰ .

که یو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خویوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپین، سپینول، که سپینکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلی کول ورسرهسم نه راخي او کهښه نه برېښي؟ نور دې ګران مینوال سره جوړ کړې.

یو نوم او یا شي ته یو خوي ورکول:

په ځنو خویوییونو پسې ول زیاتیږي. داپه دې پوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزیاتې، دا په دې پوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړنې دي او که باید یوې لار ته سره راوړل شي او ایا دې کې هم یوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټیټول جګول

دا هم فکر ته راځي، چې ګوندې دا به همهغه لار وي، چې په ځنو ځایونو کې دا د کول ،، ک ،، نه لیکل کیږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له بلې خوا په پورته کې یو توپیر په دې کې شته، چې دا لومړی خویوی په ،،ه،، پایکیږي او دا بل بیا په بېغږیزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمینه وال سره و څېړي.

خویوییونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، ځګېدنلار یې د نورو ژبو په څېر لکه الماني یا درې نه ده، خو بیاهم د ځګېدنې توان په ډېر، خورا ډېر، زښتډېر سره کېږي.

.

.

.

دویمه برخه

حالتونه یا ښنګه والی

پسي تړلیSaffix

Suffix پسي تړلی

دا چې سفېکس یو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس له پېژند ښخه به پیل وکړو.

Affix تړلی: افیکسونه یا د وییونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی یم، ځکه تاړي یا تړي راته سم ژبنیز جوړښتونه نه برېښي) د وییونو ژبنیز مورفولوژیکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (یو (په یو بنسټ پورې) تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنیزو توکو د ورزیاتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټویي په څېر نه دی. هغه وییونه چې افېکسونه ور سره تړلکیږي، بنسټوییونه بلل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سفيکسونه يا د وييونو پسي تړلي، د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو تړلی مورفيم)، چي هغه پخپله د نورو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څنګ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د موږ په ادبياتو کښې روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې برېښي، چي پسي تړلي يې موخه سمه په ګوته کوي.تاړی د موږ ژبپوهان د تړلي د لنډيز لپاره کاروي، چي ژبلاړيزه نه ده) دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وييونه چي سفيکسونه ور پسي تړلګيږي، بنسټوييونه بلل کيږي.

Suffix پسېتړلی يوه سيلبې(په پښتو کښې يو يا څو سېلبې) يا مورفيمونه چي په يوه ويي پسي تړل کيږي، له دې امله پسېتړلې بلل کيږي. لکه: -تيا، -والی، -توب لکه لويوالی، زړورتيا، کوچنيتوب.

:

په الماني ژبه کې سفيکس ته سيلبې هم وايي، خو دا په پښتو کښې داسې نه ده، ځکه چي په پښتو کې موږ ،، - والی،، لرو او دا دوه سيلبې دی او يا لکه پښتونولي. په الماني بيا سيلبې نه شي پوره کولی.

کېدی شي يو سفيکس يا پسېتړلی د بنسټويي په پای کي نه وي، ځکه، چي يو بنسټ ويي پسي څو سفيکسونه يو په بل پسې راتللی شي. لکه ښکلتياوې. دلته ګوره ،، تيا،، او ،، وې،، سفيکسونه يا پسې تړلي دي.

د مورفيم پېژند: مورفيم د يوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنوړونکی يووالی دی. د بېلابېلو مورفيمونو ګډوله کولو له لارې څخه وييونه جوړيږي.

Suffix او سيلبې په بيلابيلو ګرامري هوارو يا سطحو کې پراته دي. سفيکسونه مورفولوژيکي يووالي دي او سيلبې غږيز جوړښتيووالي دي. مورفولوژيکي او غږيز وييونو توپيرکونه دې يو په بل هرو مرو بايد سر ونه خوري يا دې هرو مرو يو په بل نه وي پراته. د رابېليدنيسېتړلو لپاره داسې لار ده، چي د بنسټ وي او پسېتړلي په منځ کې د سيلبو بېلونه نه مني او يا په پښتو کې يې ځنې دوه سيلبې هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، چي له دې څخه لا ښه بېلګه پيدا شي.

يادونه: په اېنفورماتيک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کيږي يا بل ډول ور څخه پوهېدل کيږي، چي هغه دلته نه څېړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Präfix پرېفېکس یا مختړلي(مختاړي؟) لنډ: یوه مخسېلبي ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټویونو- چې دا د مخه ور سره تړلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته یا ما نه دې موندلي. مرسته!

پسېتړلي لکه: -توب، -تیا، - والی. دا یو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسېتړلو بنسټوییونو پوهېدنې غزوي.

یادونه: په ګډوله نومونو کې یې کوم یو مختړلي او پسېتړلي نه دي. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسېتړلو دندې:

-- نومیز کوونکي پسېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

-- خوییز کېدونکی پسېتړلی: لکه سړیتوب، کوچنیوالی

ژبپوهنه۱ ۸۳

-- نرښځینه ټاکونکی پسېتړلي: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکې.

پسېتړلي کړی شي له یوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې.

لویوالی، هوښیار تیاکړونکی یا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی یا کورګوټی.

یادونه: که راوړل وګورو، نو کېدی شي واندو یا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېفېکس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اینکلیتیکي نومځاینیوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنویي سره سرېښ دی..

یادونه: په یو څه پوهېدل او یو څه سم بلل یا لیکل، د دې توپیر باید وشي.

موږ ډېر یا لږ د ورسره بلدتیا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ویل کیږي، چې دا ،، څخه،، دلته حزف کیږي، خو دا ناسم دی. د ،، له ما،، یواځې دنومځاینیوي ،، ما،، چې په کړوني حالت کې د ،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

موږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په څت که ولرو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسېځاینیوي په څېر راځي، نو که دا ونه لیکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. وربانديې پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ښځه،، سره، کره پسي هم ور سره د پسېځاينيوو په څېر راځي، نو د ،، ښځه،، نه ليکل يا حزف(حذف) ځکه هم ناسم دی، چي ،، له ما لاړ،، نو داسي به و اندو، چي له ما ښځه لاړ، خو دلته هر يو له پورته پسېځاينيوو ،،سره، کره، پسي او ښځه،، ښځه راتللی شي.

له پسېتړلو سره د موږ د ليکوالانو ستونځي:

که پسېتړلي له پورته پېژند ښځه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کيږو. په ښوونځي کې ګوره مختړلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتيا کې دا ،، - تيا،، پسېتړلی دی. دا مې ګوره ،،تيا،، نه او ،،–تيا،، مې ليکلی، ځکه چي ،، تيا ،، يواځې نه راځي يا نه ليکلکيږي.

پسي ځاينيوي؟) نسبتيوونه يا(و) ته ويونه) يا

پسي ځاينيوي، خو ښه يې اړيکويونه

ژبپوهنه ۲   ۸۴   .

يادونه : دا دې دلته بيا هم په ګوته شي، چي په پښتو کې پرېپوزېشنونه نه شته او هغه څه چي ما هم – لکه د موږ ژبمينه والو - له دې ښځه د مخه کله ، کله داسې يا مختړلي بللي دي، خو هغه ناسم دي.

هغه ويونه، چي نور ويونه يو له بل سره اړيکوکې راولي اويو تاکلی(ځايز، وختيز اوداسې نور، بې له بدلون ښځه) نسبت يا اړوندوالی ورکوي، نسبتويي د بيلګې په توګه په، باندې، سره، لپاره،،ښځه، ته. بلل کيږي

پسېځاينيوي.

پېژند: د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم ورته ويلی شو

پوستپوزېشن د غوښتني حالت سره سم يا د پوهېدني سره سم تولګيزاو ډليزکيږي

پوښتني ته په ځواب کې،، وچيرته؟،، ((يو) شی وچيرته اينودل شوی؟ يو شی وچيرته خوزښت کې دی؟)

کړنوييونه چي ځای اړوندوالی په نخښه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(پرېوتلliegen (= tolie

(درېدل stehen (= to stand

(کښیناستلsitzen (= tosit

(ځوړندېدل یا ځوړندول hängen (= to hang

چوخول)stecken (= to stick

(ایښول legen (sich) (= to lay

(ځایپه ځای کول stellen (sich) (= to place

(کښیناستل setzen (sich) (= to sit

(زوړندول hängen (= to hang

(ننباسل،چوخول stecken (= to stick

بیا لنډ:

پسېځاینیوي کیدی شي د خپلې کارونې له مخې سره توپیر- یا بیل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنویونه: و چیر ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چیرته اوسیږې؟ په خوست کې.

ښاغلی سپین و چیرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله،پر څو بجو باندې، تر کله پورې، له کله(له کوم وخت یا له څه وخت) څخه،

دیوکال پایلوبه کله ده؟ په راتلونکې یوه نۍ کښې او که پر... باندې.

فیلم پر څو بجو باندې پیلیږي؟ پر اته بجو اوپنځلس دقیقو باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ يا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومياشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ..../ پوښتنې: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موړسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له- امله (ستونځي شته. دا له امله يو وېی دی دا هم لکه لپاره. الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کريرې) لپاره

کله خراب بيديږي؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنويينه له پوستپوزېشني پوره کېدني سره

له يوه څه سره ميل لرل: سپين له څه سره ميل لري؟ ټيک له موټرو سره.

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پيسو څخه.

.

ژبپوهنه۲ ۸۶

د مخه يادونه:څنګه والي يا وحالتونو ته څه اړتيا لرو؟

د څنګه والي يا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شينوم په غونډله کې کوم رول غوره کوي يا نيسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي يا په اړيکو کې) د غونډالي د نورو وييونو سره ځای نيسي يا کارول کيږي. بې له څنګه والي يا حالت څخه به ډېرې غونډالې نه پوهېدوني يا هکپکونکي برېښېدې يا برېښيږي.

دا د يوه پوهنتوني پوهنيزه ليکنه نه ده، د ښوونځي ساده ليکنه ده.

د دې ليکنې په ليکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه يا پير لري.

۲ – د يو چا په ليکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی.

۳ – مورفيمونه څه دنده لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځاينيوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو يوه ارګاتيو ژبه ده. او

۶ – په يو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې، په ګومان مې، چې د الماني ژبې لپاره يا د الماني ژبو لپاره ليکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتيو حالت دی. همدا يوه غونډله او بس.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکي څه وو، خو هغه خورا ډېره يا بنسټيزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنی ليکنې مې دا وروستنی ليکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نويو څه کتل او له پورته يادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کارولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې ګوندي د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دپېژندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه مېندو، چې دايې غوره ګټه اخستل دي.

.

.

حالتونه، څنګه والی يا اړيکنيوونکي

د ما له ټولو ليکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مې دا هم غوښتل، چې وښايم، پوهنې په پښتو هم ليکلکېدی شي، آن که پښتو هم وي.

يادونه۱ :دا د ما ټولې ګرامري ليکنې، هغه د ښوونځي ساده ليکنې او د هغو روښانه ونې او نه له دې څخه لوړې يا د لوړو څېړنو.

په نورو ژبو يا الماني ژبه کې، دا په ښوونځېو کښې لوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته يې د ښووني لارې هم داسې ساده دي، خو په پښتو کې سره له دې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې د پښتو ژبې کتابونو کښې څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکنې، د ما موندنې وبولم، که مخامخوالی يې و ماته چا پوهنيز روښانه نه شو کړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيل يادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د موږ ډېرې ستونځې او د ناسم ليکلو ستونځې د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا حالتونه ژبې او همداسې و ښوونځيو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کيږي. دا تراوسه پورې نه وو ميندل شوي يا سم نه وو روښانه شوي او اوس مې ډېرې ليکنې ورباندې کړي.

پيل يادونه ۲ : په پښتو کښې د اوس وخت لپاره د يوګڼ دوه نومځاينيوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګڼ لپاره يو يو نومځاينيوي - موږ، تاسو، هغوي- لرو.

يادونه: ليکلي مې وو يو ګڼو او ډېرګڼو، خو يوګڼ او ډېرګڼ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګرنوالی دی، چې د هريوه لپاره بېلابېل کړندولونه شته دی.

دا دوه يا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنګه والي يا حالتونه به تل له موږ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه يې همدومره اړيينه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو ليکنو کې څېړل شوي.

حالت، څنګه-والی يا اړيکونيوونکي څه شی دی؟

غوره پيليادونه: دا د حالت نوم راته مناسب نه برېښي او په ځای يې څنګه والی او يا ور هم ښه اړيکنيونکي، چې دا يې دنده هم ده، ښه برېښي، خو که ژبلايز يا ګرامري څنګه والی يې وبولو، نو نور به هم ښه وي..

څنګه والی د نوم او نومځاينوو ګرامري واکوالی يا دنده ده، د نور وييونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونيسم، چې دا موږ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه څنګه-والي يا حالتونه لري:

يادونه: دا دې په ياد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولې روښانه شوې ده.

لومړی:

کړونی اړيکنيوونکی، څنګه-والی يا حالت(لاتين يې Rektusرېکتوس): دا کړی شو نوميز (ښه يې: ځانيز) حالت يا څنګه-والی هم وبولو: په دې څنګه-والي کښې يو څوک څه کوي او همداسې يو چا څه وکړل او کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو چې دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور انډول یې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ - زه خورم، ما وخوړه یا وخواړه: دلته په یو څه څه کیږي، یا دا کړنه پرېکړونی لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته یو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

یادونه: نوره روښانونه یې هم په بل ځای کښې شته

دویم:Obliqus

نه کړونی حالت یا اوبلیکوس: له نوم څخه یې برېښي، چې دلته څه نه کیږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونی نه دی.

اړیکنیونکی، څنګه-والی یا حالت په درې ډوله دی یا درې برخې لري، چې یو یې پرېکړونی او دا نور دوه یې نه کړوني دي:

دویم ۱ : پرېکړونی څنګه-والی: په دې حالت کې په یوه څه څه کیږي. دلته بیا د یوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاینیوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره راځي. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په ځټ د ما د دندې لپاره زه راځي.
.

دا یې یوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به یې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم):

لکه: سپین یې وواهه. په دې حالت کې یو څوک یا څه له یو چا یا یو څه څخه وهل کي.
دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ یې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. ته سپین ووهلې. یا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی یا نه کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پو هېدنه نه لرې او له نوم يانومځاينيوو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولی. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو څنګه-والی بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د موږ ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ ـ له کور څخه. زه له کور څخه لاړم.

۲ ـ له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ ـ له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ ـ له تا پسې. زه له تا پسې روان يم.

۵ ـ تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې تر يواځې ا و يواځې په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی. بيا يې يادونه. پرته له داسې ځايونو، نورو ځآيونو کښې سم ناسم ناسم دی

۶ ـ په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ ـ پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

۸ ـ پر ما پورې. پر ما پورې خندې نښتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په ۵ – او ۸ – پورې راغلی، خوبپوهېدنه یې سره بېله ده. په ۵ – دا یوه پوله ده او په ۸ – کې دا پر یو څه پورې څه نښتی.

۹ – و سپین ته. ما و سپین ته وویل.

د ما همدومره و فکر ته راغلل، نور یې تاسو پیدا کړئ.

ځنګه-والي یا حالتونه د تکیه اړ- یا کلیتیکي نومځاینیو سره:

یادونه: دې نومځاینیوو ته پسې – یا دمخه سلېښ نومځاینیوي هم ویل کیږي.

بیا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونیسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوو پرمرسته باندې یا له مخې څخه هم دوه حالتونه لرو:

پروکلیتیکي یا پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، مو، دې، یې

اینکلیتیکي – یا مختکیه اړ(و مخ ته تکیه اړ) نومځانیوي: را، در، ور

ځنګه-والی یا حالت Kasus) case) :

د تکیه اړ نومځاینیوو سره هم باید دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبلیکوس کې بېرته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکیه اړنومځاینیوو سره

لومړی پسې تکیه اړ نومځاینیوي. ۱ – کړونی: سپین مې (مو، دې ، یې) وه واهه. سپین پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۱۲ – د پرېکړوني حالت: سپین مې (مو، دې، یې) وهي.سپین کړونی، خو مې پرېکړونی دی.
په دې دواړو کښې دا کړونی او پرېکړونی د کړنوییونو له لارې څرګندیږي.

لومړی ۲۲ – خاوندوالي حالت:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين مې (مو، دې، يې) ورور دی.

په اوبليکوس حالت کې: سپين د ما ورور دی. او

پسې‌ځاينيوو سره...

بېلګې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې ګران لوستونکي وومي. دا پسې‌ځاينيوي له دې څخه نه شي روښانه کېدی يا نه شي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لړ ستونځې لري،

دويم: د مخه تکيه اړ نومځاينيو او حالت.

دويم ۱ – کړونی:کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.
دلته دا را ، در، ور لوريز نومځاينيوي هم بلل کيږي يا دي.

دويم ۲ – د پسې‌ځاينيوو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخځنګه-والو کښې د تکيه اړ نومځاينيو پسې يواځې پسې‌ځاينيوي دي، نو ما دا حالت د پسې‌ځاينيو ځنګه-والي هم بللی او که غواړې، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شی.

د مخه تکيه اړ نومځاينيوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

ـ

که غواړې، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تيرې يا ښايي پسې ليکنې سره يې پرتله کړی. په دې ،،د ځنګه –والو يا حالتونو کتاب،، کې دا ډير ښه روښانه شوي دي.

هکپککوني: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاينيوو کې راځي، په همهغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيوو کې د زه، ما ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په انکلیتیکي نومځاینیوي کې کړونی حالت په کړنوکي راځي، چې پرېکړونی نه لري او په ځت د پروکلیتیکي نومځاینیوو کې کړونی حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتیا په دې کې ده، چې په پروکلیتیکي نومځانیوو پسې د اړونده حالت پسېځاینیوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

ځنګه-والي د پوښتنو په بنسټ

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړوني حالت. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي.

دې ته هرومرو پام وي، چې دالته به د پښتو سره ستونځې وي، خکهچې داحالتپهپښتو کښې نه شته. ما غوښتل له کتاب څه دا برخه وغورځوم، خو زړه مې نه ورابندې کېده.

نومیناتیو Nominativ (داحالت د کړوني حالت بلل کیږي) (له لاتین څخه، نوموني یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه او که یا د هرڅه دمخه؟) په جمله کې د شي د نخښوني په چوپړکې دی، د دې لپاره دا هم تیپیکي دئ چې د یوه شي د خپلواک کاروني لپاره رامنځ ته کیږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه حالت،، بلل کیږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړوني حالت) یا د ،، څوک،،،چا - ،، او ،،څه شي،، حالت.

موږ د ګړنو یا کړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

.

لومړی:

سپین یا هغه و کار ته ځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين يا هغه و کار ته لاړ

سپين يا هغه به و کار ته لاړ شي

سپين يا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپين يا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوړه

ما مڼه خوړلې وه.

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرګنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولی.

يعني په درېواړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په ځو کړنو

کې نومځاينيوی هم بدليږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

جینیتیو DerGenitiv

جینیتیو د الماني ګرامردویم حالت دی.

دا به موږ په پښتو کې هم داسې روښانه کړو، چې د خبرو باید وي:

لومړی: دا حالت د ملکیت حالت یا د ،، ،،دچا،، حالت په نامه هم یادیږي.

یادونه: په نومیز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بیلګې: ،،د ګاونډې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاونډي

،، د یوه لرې زنګ غږ،،.

د جینیتیو(دا حالت جینیتیو نه دی. دا داتیو جالت دی، د جنیتیو د نومځاینیوي پوهېدنبدلون پر ،، د ،، باندې کیږي) ،،پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه پر څه (شي) باندېتورن دي ؟ ځواب: پر غلا

داتیوDerDativ

داتیو د الماني ژبې دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،، چاته حالت،، هم بلل کیږي.

د داتیوله پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کیږي، چې چا ته؟

بیلګې: زه و دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. زه و چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و دې میرمن ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوګۍ سوغات و سپین ته ورکړ.

هوګۍ سوغات وچا ته ورکړ؟ځواب: و سپین ته

زه زما (دما) و ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

و چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما و ملګري ته.

<u>اکوزاتیو *Akkusativ*</u>

<u>غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړي وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړوني یا پرېکړوني حالتونه وي.</u>

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کښې برېښي.

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړوني حالت دی. په ورځنې پښتو ژبلار کښې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کیږي، چې ،،څه (شی)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کیږي.

ښاغلی سپین خپل ورور ګوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونداله د موږ په پښتو ژبه کې داسې ورځنۍ نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته یوکتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

.

د حالتونو نوی څېړن-پوهه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو د ژبلارې له مخې ښخه هم یوه هکپککونکې ژبلاریزه او نه (پوره) ښځېرل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپې ۴ بجې. فکر مې تول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې ښځېرن اند (د ښځېرنې په بنسټ اند) ته ورسېدم، چې:

پښتو یوه ډېره ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې ښځېري، نو زه تل له یوه اند ښخه وبل ته ځم او د نوې ښځېرنپوهې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

پر پښتو باندې چې زه تراوسه پورې له پښتنو ښخه لیکل شوې ژبلار سره داسې لږ بلدنیا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دې، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل ښخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په ښځېرنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په ښنګه-والو یا حالتونو، ښه یې اړیکنیونو یا اړیکتینګوونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې له دې امله ما هم ډېرې لیکنې کړې او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پیدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په ځلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بیا درې برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکې او هیله ده ژبپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو ښنګه-والې یا اړیکنیونې، بې له ډېرې شننې ښخه:

لومړی – کړونی : نوموېونه (نومونه او نومځاینیوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

بېلګې:

لومړی ۱ - زه مړی خورم. ما مړی وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړی خورې. تا مړی وخوړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۳ – هغه مړی خوري. هغه مړی و خوړه. او داسې نور هم....
لومړی۱۱ – ۱۳-زه، ته، هغه ځم، ځې، ځي، لاړم، لاړی، لاړل.

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینیوي دي، چې څه پرې کیږي،

لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسیا کوي.

یادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپیر دی، چې کله، چې کړونی په زه پیل شي، نو پرېکړونی یې ما دی او په څټ، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

بېلګې: دویم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دویم ۱الف - هغه (ما، تا) وهي. هغه (هغې) زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دی، دابه بسیا وکړي.

یادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه.....

دریم یا دویم ۲: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نوموېونو(نومونو، نومځاینیوو) سره د خانوندوالي مورفیم ،، د ،، د مخه یا و مخ ته راخي.

بېلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم یا دویم ۳: د پسې‌ځاینیوو حالت یاړیکنیوونکی:

بېلګې:

څلورم دویم۳ ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم دویم۳ ۲ – پرما باندې

څلورم یادویم ۳ ۳ – په ما کې.

.

څلورم یا دویم ۳ ۴- و ما ته.

څلورم یا دیوم ۳ ۵ – تر ماپورې. او نور.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځلورم کې ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و د پسېځاينيوو اړونده مورفېمونه دي، يواځې او يواځې همداسې راځي او بل ډولی نه راځي

ګورو، چې دلته د نوموېونو د مخه د بېلا بېلو پسېځاينيوو اړونده مورفيمونه راځي، نو له دې امله دا د پسېځاينيوو حالت يا اړيکنيوونکي بللی شو.

بيا: په ځلورم کښې: ښخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... پسېځاينيوي دي او، له، تر، په، پر، و ...د پسېځاينيوو اړونده مورفېمونه دي.

ځنګه کړی شو دا وښايو؟

د تکيه اړ نومځاينيوو په بنسټ

۱ - پسې تکيه اړ: مې، مو، دې، يې: دا پسې تکيه اړ نومځاينيوي د يوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومځاينيوي يه دويم ۳ اړيکنيوونکي د يوه پسېځاينيوي او يواځې د پسېځاينيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسېځاينيوي حالت يې بولم.

و ۱ ته - دا پسې تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاينيوي درې ډوله لرې يا درې حالتونو (ګورو، چې دلته دا حالت بل ډول پو هېدنه لري) کې راځي يا جوړوي:

۱۱- دانومځاينيوي، چې نوموېونو پسې راځی، که د مخه نومځاينيوی يې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاينيوي يې کړونی دی.

بېلګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

۱ ۲ – سپين يې وهې. دلته سپين کړونی دی او ،، يې،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوييونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ۳ – که د دې نومځاينيوي د مخه نوموی د دې نومځاينيوي پسې د يوه خوي يا يو بل ويېدول – پرته له کړوني او پرېکړوني - سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۲ ۱ – دا نومځاينيوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوريز کړنويونه دي، چې و موږ ته د دې اوس موخې له امله دا همدومره بسيا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاينيوي د پسې‌ځاينيوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسې‌ځاينيوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، کې، ته...).

ګورو دا دلته يواځې له پسې‌ځاينيوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدی شي، چې ووايو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکو يا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی يې کړونی او پسې درې يې نه کړوني حالتونه وبولو. دنورې روښانتيا لپاره پوره ليکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړين څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنيونې، سمونونه او وړانديزونه سره ګډ کړو.

ما د دې ليکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله ليکنو ته پايټکی (د پای ټکی) کښېښود. تاسو ټول دې راته بريالي وی.

د پښتو څنګه-والو د ستونځوبيو بريا

څنګه دې لاس ته راوړنې ته بريالی شوم؟

ډېر خوښ يم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کیږي- کې را پیدا کیږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړيېنه یادونه وکړم.

اړيېنه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه یم او بل د لیونتوب یا د زوروکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بیا مور ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د مور ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دي ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر یم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابراوه.

دې بریا ته مې نو څنګه لار ومینده؟

-د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه یې نه لروده. بیا مې ځنو ملګرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه لري.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملګري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نوموییونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفیم وي خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنه لېګدوي یا لیږي، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفیمونه وي او پرته له نوموییونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسې تکیه اړ حالت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتيا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکيه اړ نومځاينيوي هم ورسره مل ځېړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاينيوو را، در، ور چې پروکليتيکي يا د مخه تکيه اړ نومځاينيوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پيدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفېمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کاروني له امله بيا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پيداشو، چې پښتو نو يواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کليتيکي (تکيه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکليتيکي (پسې تکيه اړ) او پروکليتيکي (د مخه تکيه اړ) نومځاينيوي لري، نو دې پاي ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بيا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي ښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د څنګه-والو اړونده مورفېمونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندنې چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د موږ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسميت کې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - ملي شوه، د ودې کېدا(امکان) ورته پيدا شوه نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بيا بيا ستايم.

پرتله کونه: له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پيل کوم، د اړتيا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو و مخ ته کيږدم:

دموږزيات يا نږدې ټول ليکونکي اوليکوالان ژبپوهان د شيانو يوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول يې د پرتله کونې خويوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. موږ ،،تر،، پوره ځېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کيږي.
لومړی: رموږليکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کيږي.يعنې سپين تر شين(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) (ډېر- ،خورا –) ښکلی دی.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: په پيداښتي ډول يې، چې د موړ هيوادوال په بيلابيلوځايونوکې کاروي:
هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کيږي.
پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... څخه کوم ښکلی دی؟
سپين له شين (هغي، هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، موږ) څخه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دی.
دريم: سپين (را، ور، در) څخه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دی.
په پورته ليکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځنې ليکوالان کله کله ،، تر يا نوره ،، ليکي يعني:
که پوښتنه وشي، چې له سپين اوشين څخه کوم ښکلی دی اوسپين ور څخه ښکلی وي،
نووايو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وايو.
تر د هغه مهال، ځای اويوه څه د پای په نخښه کوني سره يعني ،،تر...پورې،، سره توپير لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر چې دلته د او يا ،،ترې،، پوهېدنه لري د يا ،،ورڅخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورڅخه د ...پای وي، نه کيږي، دا په دې پوهېدنه چې په لاندې کې ،، تر،،
سپين تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعني دا ،،تر،، هغه اړيکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي څخه ښکلی دی، چې زيات کسان يې ليکي:: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د ،، ورڅخه ،، په موخه يا مانا دی.

لنډ بيا
پرتله کونه يا نسبت:

موږ په پښتوکې نسبت ته څه وايو؟

(څه ووايو سم نه دی، ځکه دا موږنه وايو، دا څه ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه وايو،دی).

يادونه: د موږ ځني اديبان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وی.

پرتله کونه: پرتله کونه په ختځه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د ،، ته ،، له پسيځاينيوي کيږي
دلته هم شيان سره پرتله کيږي
دا چې نسبت پښتو نه دی، نوکارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خوموږ يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه پر عربي باندې خو موږ ډېر نه پوهېږو.
په ګڼونو کې لويوالی، کوچنيوالی اوبرابروالی سره پرتله کېږي.
۲ نسبت و۴ (ته) کوچني (دی)
په کسانو يا شيانوکي، لويوالی، بڼکلا، پلنوالی، ...
کسان يا شيان:
الف نسبت وب (ته) بڼکلی (جګ،پلن،...) دی.
تناسب: په ګڼونو کي:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وايو:
۲ نسبت و۴ته متناسب دي لکه۳ نسبت و۶ ته
يا يې انډول ۲ پر ځلور باندې برابردي له ۳ پر۶باندې سره. يا دا لاندې

دوهو ۴ ته داسې دی يا برابر دي لکه ۳ و۶ته

نسبت به نو په پښتوځه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو يا شيانو کې
سپين وشين ته ښکلی(جګ،....) دی
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته ځواره (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره انډول دی.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسي دي لکه ۳ و۶ته
يعني ۲ په ځلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپين وشين ته داسې، دومره يا برابرجګ(ښکلی،....) دی لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دی

يا داسي هم وايو چي:
سپين وشين ته په جګوالي کې داسي ځان نيسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچي دلته تناسب ته د پښتو انډول،،ځان نيونه،، کيدی شي.

که شميرپوهني ته پام وکړو،نومتناسب دبرابرپه پوهېدنه راځي.

الف وبه ته داسې، دومره يا برابر جګ دی، لکه پ و ت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا

الف و ب ته برابر جګ دئ لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم لیکو.

$a/b = c/d$

پخوا موداسې هم لیکه:

$a:b::c:d$

ګومان مې دئ انګرېزي کې یې اوس هم داسې لیکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کیږي.

بیا: سپین وشین ته ښکلی دي یا

سپین له شین څخه ښکلی دئ.

ناسم: سپین تر شین ښکلی دي.

خو سمې پرتله کوني له پاره لیکو، چې : سپین و شین ته ښکلی دی یا سپین له شین څخه ښکلی دئ.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کیدی.

Adjektiv mit Postposition

خویوییونه د پسېځاینیوو سره:

و .. ته چمتوپاتې کیدل: ته و څه ته تر اوسه پوري چمتو نه یې. یا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه یې؟

د واده لپاره.

ته وڅه ته چمتو نه یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هیڅ وخت نه شې قهرېدلی؟ د ما پر بچیانو باندې.

و څه ته چمتوکیدل: هغه و څه ته توانمند نه دئ؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

و نظم ته راوړل یا سمول: دا بیرته و نظم ته راوله! یا سم کړه!دا بیرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هیله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه یو وخت و پای ته ځي.

یو پوستپوزېشن هیڅ وخت یواځې نه وي. تر لږو ځانګړنو پورې دا (یعنې پ) د یوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د لیکلووې، خو له یوېخوا څخه یې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهیدم، نولومړی مې باید ځان وربلندې پوه کړی وی،بیا مې هر ګرامري نوم باید د پیژند سره څیړلی وی، چې دا لیکنه بیا نوره هم غزېدله.

دا دې په یاد وي، چې داهم یوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهیږي؟

پسېځاینیويPostpositionen

یادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته یا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه یواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزېشنونه که په پښتو انډول یې راوړل شي، نو ټول یې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شینوم یا له یو څه څخه لرې کېدنه:

بېلګه: له سینغاړې څخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) لیدلی شوه. له جلال اباد څخه لرې.

-- له نومځاینیوي سره:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ځمری نن له ما کره شپه کوي. ځمری نن له ماسره دی

-- له خوینوم او نوم/شینوم څخه د مخه:

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منځ څخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

بېلګه: هغه د شا له خوا څخه غونډوسکه تر منځګړدی پورې غورځوي.

اړیکویونه په نخښه کوي:

- یو ځای (دباندې، لاندې)

- یو وخت(څخه، ترڅ یا منځ)

- یو ډول او رقم(ټیک آو ټیک...).

-یو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پیلیادوني:

له تکرار سره مه تنګېږي!

۱ – نومځاینیوي: په انګریزي او الملاني د نومځانیوو بنه بدلیږي او د بنه بدلېدني سره یو حالت په ګوته کوي، په پښتو کې د نومځاینیوو بنه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځای باندې د کړوني نومځاینیوي سره یا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته یو اړونده مورفېم ورزیاتیږي، چې هغه د ،، ما ،، سره یوه د هغه حالت نومځاینیوی ،، د ما ،، جوړوي یا د هغه پوهېدنه بدلون یا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي یا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښایي اړتیا ورته نه وي وروسته راغلي.

که نومونه یو له بل سره یو ګډوله نوم جوړ کړې، نو دا یو یې مختړی او دا بل یې پسې – یاو وروستړی دی، خو دا سې څه په مختړي کې نه ګورم، لکه وروستړو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوی یا نوم یا له بل کوم ویي سره د هغه پوهېدنه بدلوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ډېرې له پښتو سر د مورړ ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دې. پر حالتونو باندې مو خبرې کړې یا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېږو. اوس یوائې داستونځې، چې ولې دې، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انګریزي کې د کړنوییونو، خویوییونو او د نومځاینیو بڼه بدلیږي. په پښتو کې پرته له کړنوییونو د دې نورو دوه وو دنومویيونو او خویوییونو بڼه نه بدلیږي، نو باید پیداښتي داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

۲ – د کړنوییونو بڼه بدلیږي. لکه ځم، لاړم، خورم، خورې، ومې خوړ.

۳ – خویوییونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې جګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر ښه، خورا، خورا ښه او زښت ډېر باندې کیږي.

۴ – د نومځاینیو لپاره هم باید ژبنیزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نومویيونه د حالت سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه یې حالتتاکونکي دي، د نومځاینیوو بدلېدنه یا بڼه بدلېدنه او که غواړئ ګردان یې داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتخېړنو کې فکر وکړو، چې دا نومویيونو بڼه بدلون یا په پښتو کښې یې هغه اندول هم په حالتونو کښې څنګه راځي.

-- د مورفیمونو پېژنداو ونډه یې د نومځاینیو پوهېدنه، چې و نومځاینیوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفیمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نومویيونو سره یوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفېم ،،د،، دی او د داتیو یا د پسېځاینیو حالت دی، چې هغوي سره مورفېمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لرې او دې حالت سره د نومځاینیوو دنده جوړوي او دا دي:

له، په، پر، تر، دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ژبنيز توکي يا وييونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره يا بنسټيز دي، هغه پسې‌ځاينيوي دي.

پسې‌ځاينيوي Postposition يا اړيکويونه

پېلیادونه: له دې ځايه د موږ لپاره يا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پيليږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړيکويون يا داسې ښې ليکنې د خپرونو له لارې هم ونه ليدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم.

يادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکې د رابندولو له امله وکه، چې يواځې او يواځې د مهال،ځای او ...پاي په ګوته کولوله پاره راځي اونوريې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسې‌ځاينيوي:

د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسې وييونه هم بلل کيږي، يو وييدول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ ويي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسې‌ځاينيوي په قانونمندۍ کې د يوه نومويونو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت ليدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نوموييونو پسې ځای نيوی راځي، له همدې امله پسې‌ځاينيوی هم بلل کيږي اودا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينواليپوهېدنې لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع برياليٰ و مخ ته بوزو، اړيينه بولم دا د يوه لښتکي له لارخخه روښانه کړم:

.

۱ ـنومويیونه	۲ ـ حالت د اړوند مورفيم سره نوموييونه	۳اينکلي-تيکي نومويون	۴ ـپسې‌ځاينيوي	۵ ـ اړونده غونډلي او پروت لښتکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	ځخه،سره،کره	ځم، ځي ۱
سپین	په کور	--=--	کې	دی ۲
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	ایښي ۳
ما	و سپین	را، در، ور	ته	وویل ۴
ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې ۵

یادونې ۱: له ما ځخه هرو مرو کېدی شي ډېر پسې ځاینیوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

یادونه ۲

-- که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

-- (۳ ـ،۱) او (۴ ـ، ۱) داسې هم لیکلی شو: (را، در، ور) (ځخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې یا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

یو: (۳ ـ،۱) او (۴ ـ،۱) داسې د (۵ ـ،۱) غونډله جوړوي، چې د (۴ ـ، ۱) له یوه پسې ځاینیوي ځخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ ـ په مرسته مو د مخه لیکنو کې ۲ ـ روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ـ،۱) ځخه (۲ ـ،۱) تیک یا سیده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ـ،۱) کې هر پسې ځاینیوي ولرو، سملاسي ورځخه همهغه د اړوند مورفېم سره یوځای په (۲ ـ،۱) کې نوموییونه راکوي.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- که دا د حالت اړونده مورفيمونه او دا اړونده نوموويونه يوځای حالت اړونده نومويیونه وبولو، خو ګومان مې دی، کومه تېروتنه يا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفيم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسې پوهېږو، چې

د ۴ – کوم پسېځاينيوي يې اړوند دی.

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور څخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پوهېږو.

نو که پسېځاينيوی (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفيم سره (۲ - ۵،).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورڅخه (۴ - ، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د يوه ژبني ويی يا توکې يا مورفيم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پوهېدنه چې درته روښانه شي، بيا له هغو څخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دمور ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کيږي.

پسېځاينيوي:

۱ – د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره ، لخوا. (د مخه ؟؟) و ماته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم يا نومځاينييوي را شي، نو بيا پسېځاينيوي نه شته.

۲ – د داتيو يا د پسېځاينيوو حالت لپاره: څخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شيان شته دی:

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاوندوالي شي، داتيو شی، خاوندوالي شی، اړيکويز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دويم څنګه والی يا پېړ)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلګه: ژونديو د مړو دعا وکړه.

ژونديو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

يادونه: دا څنګه والی(پېړ يا حالت): موږ اوس په دي توانېدلي يو، چي حالتونه په پښتو کي ومومو
داتيوشی (دريم څنګه والی يا پېړ) يا د پسيځاينيوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هيله ده، چي د نورو په ميندلو کښي به مرسته وکړی.

يادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه ،، د ما نوي موندنو،، کي ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلې؟

له سپين څخه.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نن له سپین کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپین کره.

یادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزیات کړی او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ویلو شته، چې دا به بیا ورزیات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

Das Prädikatپرېدیکات یا غونډالوینا

پرېدیکات وایي، چې دا شی څه کوي یا یې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېدیکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟. سری یوه برخیزه او دوه برخیزه پرېدیکا ت سره توپیروي. په لومړی بېلګه کې پرېدیکات بېدیري دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ .
په یو دوه برخیز پرېدیکات کې یوه دوه برخې شوی پرېدیکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له یوه پرېدیکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخیز پرېدیکات خوندي دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هلک بېدیږي

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېدیکات دی: هلک بېده شو. که پرېدیکاتبرخې ویونه رابند کړي یاراغونډ کړي یا په غېږ کې ونیسي، چې هغه پرېدیکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېدیکات غېږ یا له غونډال نوکانو څخه غږیږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شې ته پرېدیکات وټاکې. ته دلته د پرېدیکات ټاکنو لپاره یو جوړه غونډالې مومې.

- پر شیبو شېبو باندې وریږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېدیکات: وریږي.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېدیکات: (...) راوړل.

- دوي پر جګ غږ باندې خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېدیکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتیو شی

شیان پوره کېدونکي غونډالغړي دي او کېدی شي له ډېرو وییونو جوړ وي. په یوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شیان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو ګرامري یا ژبلاریزه څنګه والي یا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتیو شی یا خاوندوالي شی په څېړ وي. ته د شیانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاریزو حالتونو یا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتیو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دټا لپاره یو څو بېلګې چمتو کړي. دا شیان داسې د غونډالغړو په څېړ ټاکې:

زه د ښکلو کلونو یاد لرم. پوښتنه : د څه یاد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپین و ځمري ته یوه سپینه پیاله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک یا څه سپین و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نومیز شی: یوه سپینه پیاله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتیو شی: د ما له ملګرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړیکویز شی

اړیکویز شی یو شی دی، چې د اړیکوي له لارې، یوه مخویې سره تړلی وي. د نورو شیانو بل ډول کړی شي اړیکوی (یا اړیکګړ) په خاوندوالي، داتیو څنګه والي کې وي. دا اړیکوییز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وتاکل شي.، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړیکوییز شی د اړیکویي له مخې پېژندل کیږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکویي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته درېږم. زه وچا ته درېږم؟ د ما و ملګري ته.

هوګی د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوګی په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسېځاینیوي شی:

دا لاندې غونډالې، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غونډالي کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا له څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا- یا – تر څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکي د کار پرهکله باندې خبرې وکړې.

په ځنو څنګه والو کې روښانه توپیر نه دی کړي، چې ایا یو خپلواک غونډالغړی (اړیکویز شی) یا یو ورزیاتونه (اړیکویز اتریبوت) مخ ته پروت دی.

د ګومان په څنګه والي یا حالت کې دواړه شونتیاوې شته.

ادوربال ټاکنې(د قید(؟)- رابند-) **Bestimmungen** Adverbiale

ادوربال - یا خوییزې ټاکنې هم د غونډالپوره-کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټیک څنګه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، و چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، یا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کیږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې(تمپورال) روښانه کوي، چې کله څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اږد وخت،،؟ یا ،،څومره زیات،،؟

-- د دول او څېړ ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې یو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وایي، ولې یو څه پېښ شوي دي. له دې پوښتنویونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړیکوییز شیان ورته کېدی شي، خو سرې کړی شي د پوښتنویونو په مرسته یو له بل توپیر کړي، لکه ولې یو څه پېښ شوي دي.

د د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره یې بېلګه.

-- ځمری د خرابې هوا له امله ښه خویه نه دۍ. پوښتنه : ولې ځمری ښه خویه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټۍ او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټۍ او ځمری چېرته تللی؟ لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټیټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (زوړند) ټيټ سر سره.

-- زه نن په سينما کې يم.

پوښتنه: زه کله په سينما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېر

اتريبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه يوې غونډالغړي ته زياتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتريبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوييز اتريبوت: که يو نوم د اتريبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی يو اتريبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښښي زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتريبوت:دا اتريبوت يو د خاوندوالي او اړوندوالي يو څه ښايي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته يادونه:

موږ په پښتو کې مځځاينيوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالې به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

<u>**Präpositionales Attribut** اړيکوييز اتريبوت:</u>

دا اتريبوت که اړيکوييز شی له يو اړيکوي سره تړل کيږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکې له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتريبوت: دا ادوربال اتريبوت له يوه ادورب څخه جوړ دي، دا يوه ويی ته زياتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Appositionاپپوزېشن : يو اپوزېشن و يوه نوم ته يوه ورزياتونه ده او پخپله هم له يوه نوم څخه انځوريږي يا جوړ دی او د يوې بېلېدننځښې له لارې سره رابنديږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځي مديره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede ترنوی او ناسيده خبرې (وينا؟)

د کړنويونو سره اړوند يوه بله ګرامري کاتيګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ربښتینی پېښه، یو امر، مګر یوه غوښتنه هم یا یوه کېدنه یا شونتیا ووایي یا افاده کړي. تړنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه ربښتیني ، مګر کېدونکي دي. له دې املهدا شونتیابڼه هم بلل کیږي. په ناسیده خبرو(وینا) کې هم یا شرطییزو غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته یو څو توپیرونه شته، له کومه لامله، چې تړنوی ۱ او تړنوی ۲ سره باید توپیر شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I تړنوی۱ : راتلونکی ۱ په ناسیده خبرو کې پیداکیږي، خو په کره کارونو کې(چاته غږ کول، (له چا)غوښتل).

-- پلار ویل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي!(کره کارونه)

Konjunktiv IIتړنوی ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته یو څه غواړې، او هم په ناسیده خبرو کې، په شرطي غونډلو او یا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وی.(هیله).

-- کړی شم له تاسو هیله ولرم، چې وما ته یو څه له ځان سره راوړې.(هیله منده یا مؤدبه غوښتنه)

-- که ما د موټربیولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی(شرطي غونډله).

Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خویوی یا صفت)

.... ،، ښنګه ویونه،، خوږ، شین، ښکلی، سترې، کوچنی، چټک، برګ(په غوصه).

Adverb (Umstands-wort)ادورب(ښنګه والي وی یا خویوېي)

-- لوکال – یا ځاییز- ادورب: (یو)چېرته ، کېن، هلته، دلته، و مخته، و هرچېرته یا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه پورې، له هغې، هېڅ (کله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: ښايي، په خواښينی، ټيک،، کم، ډېر، کله کله......

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونوميال – حالت لپاره ويونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره): يو، يوه

Diphthong (Zweilaut) دوه غږيز: يو دوه غږيز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه يو، دوه، بيا او نور.

Imperativ (Befehlsform) امرېنه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

Indikati (Wirklichkeits-form)رېښتياواليينه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

Interjektion (Empfindungs-wort)احساساتويي: ای، اوهو ، وی، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم ميندل کيږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبليکوس يا ولاړ او پراته حالتونه.

پيل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري.

ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

د رکتوس – ، کړونی - يا ولاړ حالات,Ca|susrec|tus

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو اېرګاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کړونی حالت دی)) کړوني حالت کليمي سرچينه: لاتين “casus rectus” ،،نيغ، ولاړ حالت يا څنګه والی يا ښه يي کړونی حالت،، ، همغه پوهنيز يوناني “ptōsisorthē” مخ ته لرو.:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخامخ ویي يې Casus obliquus اوبلیکوس حالت دی.

کړونی حالت رېکتوس حالت دی: دا کړونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ویل کیږي.

—— په بنسټیزه توګه و دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبلیکوس دی، چې ځنګیز، ننوتي، پروت، ... حالت دي، .

Casus obliquus (Deutsch)اوبلیک ځنګه والی:

ویی ترپپوهېدنه/ پېژند:

۱ – ژبنیز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او یا کوږ ځنګه والی (حالت). له دې امله په بسیا وکړي، که نه کړونی حالت یا اړیکنیونکی یې وبولو.

اوبلیکوس نه کړونی حالت یا پروت ځنګه والي دا لاندې ځنګه والي خوندي لري:

بلواک ځنګه والی: جینیتیو، داتیو، ابلاتیو او دا اوس هم غږیزد کلیمي بنسټ: له لاتینبلواک حالت یا – ځنګه والی، چې یوناني ترپپوهېدنه یې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبلیک کازوس، ناولاړ، زوړند یه پروت ځنګه والی.

۱ – کازوس اوبلیک جینیتیو، داتیو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور ځنګه والي هم شته، لوریز،.د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:

یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل یې بد نه دي.

Enklitische Pronominaاینکلیتیکي نومځاینیوي.

د مخه تکیه اړ- یا اینکلیتیکي نومځاینیوي یوه کیدنه لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلې شي. کړنوی + ځانیز پسې تړی. ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې ترې ډډه کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلې یا ولې شوي، چې یو نوی ویي منځ ته راوړي چې د دې تړنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم حالتونه روښانه یا ښوولکېدی شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنویي + ځانیز پسېتړی په وییبنژبه او لیکنژبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لړ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی. له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (و چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اړیکوی) وتا(حالت) ته (آړیکوی) دروړه.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسېځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوو څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله یا لړی څنګیزه غونډاله کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:

.

لوریز نومځاینیوي

لوریز نومځاینیوي: نومځاینیوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینیوي.

لرو: ـ (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینیوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پسېځاینیوي دي، چې په نومځاینیوو پسې تړلي راځي. دا بیا داسې همم لیکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه......سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر میز باندې یاپر هغه باندې....په کور کې

------ داسې له یوه توري جوړ نومځاینیوي شته، موږ چې یو څه کوو، په یاې کې د هغه کړونې پسې نومځاینیوی(انکلېتیکي نومځاینیوي بلل کیږي(په لیکنه کې یې یېژند شته)) ورزیاتوو یاورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړیینه یادونه: دا له یوه توري جوړ نومځاینیوي، چې ما لیکلي، سم نه دي. دا نومځاینیوي نه دي. دا د کړنویي بڼه بدلون دی. دا لاندې هم همداسې. دا که موږ د موږ په ادبیاتو کښې همداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلګې یې: ځم، ځو،ځې ، ځی، ځي(د دریم کس ن، ښ یو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنویوونو بڼه بدلون نه دی دا د مورفیمونو هل لارې د کړنوییونو پو هېدنغزونه ده.

بیا ړیینهیادونه: پهپښتو کې کنوییونه بڼهبدلون نه لري.

وییزې یا له یوه ویي جوړې پوره غونداله ده: ځه!

له یوه ویي جوړې غونډالې کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووایي چې. ځم. خو دا سمه ویېنه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځې له دې لاندې پېژندونو سره اوبې شوې:

— له بلې لور له داسې کړونو سره د را، در، ور نومځاینیوي مخ ته تړل کیږي او کړنویي پسې هممهال دا د ـم، -ې، -ئ او نور هم تړل کیږي او داسې یووویېزې پوره غونډالې جوړوي: درځم، راځې، ورځم او نور. دا به د روستاړو او مختاړ او – مشوره. څنګه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومهپوهېدنهنه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوریز نومځاینیوي، کړنویي سره د مخه تړلې او پسې تړلي یې دا اېنکلییکتیکي نومځای نیوي دا یوه کړنوویي او دوه وو نومځاینیوو سره په ګډه یوه یوویېز هغونډاله جوړوي.

یادونه: په دې هکله مې – د ما نوې میندنې کې- هم پوره لیکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاتیو یا بېلېدنه

ویي پېژند: لاتین ژبلار: ابلاتیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کیږي. دا داسې کارول کیږي
Ablativusinstrumentalis اله ییز ابلاتیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاڅه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره یوځای،،؟

– Ablativusseparativus د بېلېدنې ابلاتیو: د بېلېدنې ابلاتیو و پوښتنې ته دئ، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativuscomparationis

د پرتله کونې ابلاتیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمری و چا ته جګ دی؟ یا ځمری نسبت و چا ته جګ دی؟

غونډاله پېچلې برېښي، خو ژبلاریز او پوهېدنیزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativuslimitationis

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړیکه کې،،؟

Ablativuslocativus

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځايتاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

.

Ablativus temporalis #

د مهالتاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativusmensurae

د ډېرۍ - يا ست- يا شومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativusqualitatis

د څنګه والي يا خوي ابلاتيو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبياتو کې د خاوندوالي مورفيم بلل کيږي او ځنې يې بيا په بلابېلو لاملونو د مخځاينيوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا يو مورفيم دئ او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دئ. بېلګه : د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږيزو تورو پسې يوه ،، ه ،، تړلکيږي(دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې يې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړيه

ملګری، (اې) ملګريه.

د ښځينه وو لپاره :

بېلګې: مور، مورې،

خور، خورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډېر لباره په ټوليز هتوګه باور لري، چې غړيز/ ډېر = اوبليک/ډېر
.

بېلګې: ګرانه ملګريه، ګرانو ملګرو! ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځاينيوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره ليکنې کړي، نورې نه وربانده‌ې کوم، خو ستاسو پام يواځې د ې ځنې ځانيزو نومځاينيوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوې.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاينيوي)

اشاري نومځاينيوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاينيوي: هغومره، دغسې، داسې، هغسې، همدا، همداسې، همدغسې ... دومره ، هومره، دومره...څومره داسې، داسې، همدا، همداسې، همدغسې دا، دغه،دغې،هغه،هغې

لوريز نومځاينيوي: د اړيکويونې سره دا لوريزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوريزنومځانيوو کيږي. سره تړاو يا تړنه.

دا لوريزې ټوټې : را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړيکويونو په څېر د کړنوييو سره نښلي يا ويلې کيږي. يو څو بېلګې...

پوښتننومځاينيوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم...څومه، څنګه، څرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاينيوي)

څوک،څه، څو، کوم، يو شی، يو څوک، يو چا، د يوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ژبلار یا ګرامر کې ناټاکلي یاخپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي(برخډله مې لیکله وه، خو د لاندېډلي او برخډلي په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي

دوي مو یوګونو یا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ایدنتیتي یا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې یا د ناټاکلي ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (یوګونو کسانو) باندې شتونوینا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټاکلي نومځاینیوي د مخ ته تړلو وییونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، یو څه ، یوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلي پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)یو، یوه

۲ – اوبلیکوس: (ن،ښ) یوه، یوې

یادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه یوسړی راغی. یوه ښځه راغله او

۲ – یوه سړي وویل. یوې ښځې وویل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخې باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سړي څخه. له یوې ښځې څخه. دلته ،،له،، د یوه مورفېم په څېر راغلی، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنیزې لارې سره نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې: ځم، ځو، ځې، ځئ ... او ور خو موږ مې (دې، يې) په پښتو د کړنوي پسې، -م،-ې، -ي تړلي او د خاوندوالي نومځاينيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وڅېړل.
:

بيا دا اړيينه يادونه: دلته –م.-ې،-و او نور توري دي له يوه توري څخه جوړ سافيکسونه يا پسېتړلي دي، چې د کړنوييونو د بڼه بدلون له امله د کړنوييونو پوهېدنه بدلوي.

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنويي اخر کې دا ورسره زياتېدنه دکړنوي پسې تړلی يا سره ويلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نيوي خپلواک شته دئ.

دا نور نومځاينيوي به د ځنګه والي يا حالت نومځاينيوي وبولو او ګورو، چې د اينکليتيکي نومځاينيوو سره توپير لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بيا لنډ)

يو چاته څه ويل يا ورته غږ کول په پښتو کې د يوه ځانګړي غږېښې په څېړ جوړيږي. په ټولو نارينه نومونو کې، چې په زور اچووني ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر نارينه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کيږي، چې په پای کې يي ييي پسې نښلي. په دې باندې نور زياته ليکنه نه کوم، خو يو دوه بېلګې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدليږي او يا څنګه کيږي ، هغه تاسو راپيداکولی شئ. لرو. خمری. غږ: ځمريه. لرو: خوږه، غږ: خوږې مالی بيا هم ملالئ. هغه لارې هم تاسو ورته وليکئ.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د ،،يو،، او ،،بل،، له لارې يا سره جوړيږي. بېلګې: يو له بل سره. يو له بل څخه. يو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِونډاله

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اېنټېروګاتيوغونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz يا Erotema) يوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تيپيکي پوښتنکونه ده. د پوښتنې ويېنډول د دې په چوپړ کې دئ، چې يو معلوماتي ځواب ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسې ده، لکه ويناغونډاله او غوښتنغونډاله، يو د غونډالې ډول.

د اپنتروګاتيونومځاينيوو او نسبتي نومځاينيوو په منځ کې څه توپير دي؟

.

ژبپوهنه۲ ۱۲۷

Relativpronomen يا نسبتي نومځاينيوي د نومويونو پر ځای باندې کارول کيږي. دا يوه غړېغونډاله (نسبتي غونډاله) لاربښودوي او د يوې پر سر يا پورته باندې ترتيب شوې غونډالې يوه نوم(يا نومځاينيوي) نښلوي يا تړي. اپتروګاتيو نومځاينيوي يوه پوښتنغونډاله (اپنتروګاتيو غونډالې) لاربښودوي او د غږکونې غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، ستړی کېدونکي دي.

يادونه: دلته ګوره دا د کتاب لوستل ستړي کېدونکي دی

دا د باور نه دي، څه چې ته و ماته وايې.

اپنتروګاتيو غونډالې پوښتنغوډالې لاربښودوي، کېدی شي دغږ.غونډالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاينيوي کېدی شي نسبتي – او اپنتروګاتيو نومځاينيوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اينتروګاتيو غونډاله – ناسيده پوښتنغونډاله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم دا کړکی ماته کړې ده.
اپنتروګاتيو غونډاله(ناسيده پوښتنغونډاله) يوه څنګغونداله يا که غواړی څنګيزه غونډاله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. د پوره کونکې پوښتنې په څېر(۱-) ځنګغونډاله د یوې پوښتنغونډالې په څېر پیل کیږي. د پرېکړه غونډالې په څېر(۲ -) دا د ایا له لارې یا سره پیل کیږي.

یادونه: په دې ټولو لیکنو کې کمښت شته، چې باید تل ګران لوستونکي یا ډېر کار پرې وکړي.

.

د اپنتروګاتیو غونډالو برخکلمي

۱ – غبرېدولیزه پوښتنغونډاله، ۲ – پرېکړییزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله.

بېلګې:

۱ – یوه پوښتنغونډاله ده، ، چې تیک د غبرېدونکې د معلومات کندو یا تشیا خوندي لري، او دا همهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشیا ډکه کړي.

(۱) غونډاله: ،،(ایا) ته نن راځې؟،، یوه اپنتروګاتیو غونډاله ده.

(۱) اپنتېروګاتیو – یا پوښتنغونډاله له غونډالنخښې،،؟،، سره په نخښه کیږي، که دا یوه سر – یا بنستېغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالې د پوښتنغونډالې په چوپړ کې نه دي، دوی(یو څه ته) رابلنغونډالې دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غواړې تر اخره یا تر پای(بلاخره، یا بالاخره(رېښتیا نه پرې پوهېږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشې؟،، یا ،، بیا هم یا: تر اخره پورې نه غواړې راشې؟،،

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخام مېرې شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوې:

Vienna (Austria 1988):

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compacttopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

Vienna (Austria 1987):

دويم:Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شميرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي
Bonn (Germany 2000):

دريم: د شميرپوهنې ستر کتاب : د شميرپوهنې برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې ليکنه به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځنې ځايونه ترې لرې شوي دي)
Bonn (Germany 2003):

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني - پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
MathematicalFormulas
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(1997Bonn (Germany

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلي.

ژباړې او نورې لیکنې:

: *(Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de*

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

دولسم- شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شمیرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

یوېشتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:comته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورې ژباړې

څلرویشتم – له www.grundstudium.info/linearealgebra/ څخه:کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunnerګڼونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

زما لیکنې
Bonn (Germany):

شپږویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره دانجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلې (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ویشتم- ځمکګچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:comته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:comته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویيونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګې پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څېر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوڅلوېښتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه څلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېڅلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم – د فزیک کوچنی ویونو دکشنري(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېشتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږڅلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه څلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېښتم – ژبسمون (که غواړئ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورېپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- تولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راتول او یو څه ورزیاتونې د سمونونو سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

یادونه: د درې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې یم. که سره سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابتون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي
د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایې ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګی غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګی لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکتری په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړی نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیداښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میرزي په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي ښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

ډاکتر ماخان میږي شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library